

**Corpus Juris Canonici, Per Regulas Naturali Ordine
Digestas, Usuque Temperatas, Ex Eodem Jure, Et
Conciliis, Patribus, Atque Aliunde Desumptas, Expositi**

Opus, Tum In Rebus Obscuris Claritate, Tum Dispersis Collectione ac
delectu, in contrariis conciliatione, eximium, simulque Indicibus ac
Præfationibus, Notisque quamplurimis & exquisitis illustratum, ; In Tres
Tomos divisum

Complectens Prolegomena Ad Jus Canonicum In Se Et Universim
Consideratum

Gibert, Jean-Pierre

Coloniæ Allobrogum, 1735

Cap. I. Collectionis Gratiani quæ vocatur Concordia Canonum
Discordantium, cum cæteris Collectionib[u]s Corporis Juris, Collatio, in quâ
illius cum his similitudo ac dissimilitudo observatur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74413](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74413)

copis conqueruntur, Congregatio Epistolâ suâ hoc Episcopo significat, mittitur ad eum Exemplum supplicationis adversus ipsum oblata; responsum ab hoc acceptam discutit Congregatio; an satisfaciatur ab facti cognitionem; si minus à Metropolitano necessariam explicationem sciscitatur. Eâdem methodo utitur, cum Regulares de Superiore suo immediato conqueruntur, querela ad hunc Superiorem mittitur, & cum ejus responsum non sufficit, Congregatio à Procuratore Generalis Ordinis Romæ vulgò commoranti veritatem investigat. Jam verò cum sola quaestio Juris decidenda superest, eam decedit, decisionemque suam à Praefecto & Scriba ritè subscriptam, mittit ad eos, quorum interest. Neque in hac Congregatione, neque in cæteris à Cardinalibus solum constantibus admittitur recusatio ob suspicionem.

Hæc Congregatio semel in singulis hebdomadis die Veneris cogitur, in Palatio Apostolico.

Congregatio Rituum, quæ sola inter Congregationes Augusto titulo *Sacra* decoratur, hodiè non est eadem cum Congregatione de Canonisatione Sanctorum: conjunctim tamen de utraque loquemur, quoniam officium posterioris ad priorem olim pertinebat, ambæque versantur in iis, quæ Ritus, Cerimonias, Officium Divinum spectant, cum hæc omnia in Canonisatione Sanctorum reperiantur. Sed cum Congregatio Rituum Congregatione Canonisationis Sanctorum, quæ est extensio ipsius, non solum antiquior sit, verum etiam plures quam hæc habeat facultates; de utraque agendo, à Congregatione Rituum exordiemur: circa quam observabimus, eam à SIXTO V. fuisse institutam, ut incumberet 1. Conservationi veterum Cerimoniarum in Missis, Officiis Divinis, administratione Sacramentorum atque in cæteris, quæ ad Officium Divinum pertinent in universo Orbe Christiano, in Omnibus Ecclesiis, & in ipsa Capellâ Pontificiâ: 2. Instauracioni ipsarum in locis, ubi neglectæ fuissent; 3. Emendationi earum, quæ depravatæ sunt. 4. Correctioni Librorum Cerimonialium, Missalium, Pontificalium, Breviariorum 5. Examine Officiorum. SS. Patronorum & Concessioni licentiæ ipsa recitandi, consulto tamen prius Pontifice, largiendæ. 6. Denique iis, quæ ad Canonisationem Sanctorum, celebrationemque Festorum pertinent, ut omnia ritè decenterque fiant.

Numerus Cardinalium hujus Congregationis olim definitus erat, & Quinarius: hodie plures aut pauciores sunt, ad Pontificium nutum. Plures Prælati in eâ sunt conscripti, quorum unus est Scriba, & aliquot Professores Theologiæ, Magister Sacri Palatii, & plures Cerimoniarum Praefecti Pontificii. Ad eam sæpè feruntur quaestiones circa præfessionem, aliove honores in Processionibus aliisque Cerimoniis Ecclesiasticis; circa jus sepeliendi defunctos, & Sacra perficiendi in Sepulturis; sed illas remittit ad Congregationem de Episcopis & Regularibus, quæ eas eâdem methodo, quâ reliquas sibi competentes, decedit: in utraque servatur idem stylus, vel forma, ad decisionem, ejusque communicationem partibus, quarum interest, faciendam.

Congregatio Canonisationis Sanctorum, quam diximus esse extensionem Congregationis Rituum, ab eâ differt, non solum numero personarum, quibus constat, sed etiam methodo procedendi & conveniendi; in his enim omnibus capitibus extraordinaria est. 1. Præter Cardinales & Prælatos, qui reperiuntur in alterâ, hæc Promotorem Fidei habet, atque Assessores, qui sunt tres vetustiores Rotæ Auditores, qui tanquam eruditi Canonistæ interfunt; unum è Protonotariis participantibus, alios Theologos, qui Consultorum vice funguntur, aut Qualificatorum; Medicos & Philosophos, qui discutiunt, an Miracula Sanctis adtributa sint vera Miracula.

2. Probationibus omninò ac maturè discussis in Congregatione, præparatoque negotio Canonisationis, cogitur Congregatio solemnior coram Pontifice,

qui collectis Congregationis Suffragiis, Decretum Beatificationis pronuntiat, vel concessionis cultus specialis in quadam Ecclesiâ, vel Oratorio: tum aliud fit scrutinium in Consistorio pleno secreto. Denique, celebratur Consistorium solemnius, in quo coeunt omnes Archiepiscopi atque Episcopi Romæ degentes, quorum post sententiam velut in Concilio Prælatorum, Pontifex, requirente Promotore Fidei, Decretum Beatificationis pronuntiat sic conceptum. *In honorem SS. Trinitatis, exaltationem Fidei Catholicae & Christianae Religionis profectum decernimus & definimus auctoritate ejusdem Dei omnipotentis Patris, Filii, & Spiritus Sancti & D. D. Petri & Pauli, de consilio Fr. n. N. bonæ memoriæ visum esse Sanctum & inscribendum esse Catalogo SS. cui illum inserimus.* Solemnitatis ergo causâ tantum queruntur vota Archiepiscoporum & Episcoporum, qui in Consistorium admittuntur, postea quòd à probationum examine abfuerint. Omittimus hic quod suppeditat Corpus Juris circa Canonisationem Sanctorum, quod colligetur & ordinabitur in Tractatu de *Officiis Divinis ac Festis.*

TITULUS XXIV.

Comparatio Collectionum Juris Antiquarum cum Collectionibus contentis in Corpore Juris, & istarum inter se.

CAPUT PRIMUM.

Collectionis GRATIANI quæ vocatur Concordia Canonum discordantium, cum cæteris Collectionibus CORPORIS JURIS, Collatio, in quâ illius cum his similitudo, ac dissimilitudo observatur.

Necessaria videtur proposita Collatio, ut perspicuè observentur vitia singularum Collectionum earumque, ut ita dicam, perfectiones, & numeri, quibus aliæ aliis antecellunt. Cognitis earum vitiis, pravi eorum effectus præcauentur: plenius autem intellectus earum perfectionibus & numeris, quibus aliæ supra cæteras eminent, unicuique operi, prout absolutionis atque utilitatis ejus idem movent, incumbitur, fructusque operæ respondent.

Quoniam hoc argumentum à pluribus pertractatum fuit, quoad rationum momenta remittimus ad Auctores melioris notæ. Tales sunt ANT. AUGUSTINUS, de *Emend. Gratiani* Edit. Balusianæ: Item in *Prefatione* suæ Editionis *Veterum Decretalium*, nec non in *Prefatione* suæ Editionis *Pœnitentialium*: BOETIUS Ep. de *jure sacro*: FRANCISCUS FLORENS in suâ *Dissertatione, de Origine, Arte & Auctoritate Juris Canonici*, & in *Prefatione de Metodo & Auctoritate Collectionis Gratiani*: GONZALEZ in suis in *Decretales* Commentariis: denique VAN ESPEN in *Dissertatione Proemiali* sui brevis in *Gratianum* Commentarii: remittimus, inquam, ita, ut annotemus ea, in quibus ab eis dissentimus sive in hac Collectione, sive in observationibus specialibus circa singulas Collectiones. A Collectionum discrimenibus exordiemur, quoniam ea scitu maxime sunt necessaria.

SECTIO I.

DISCRIMEN I. ab AUTORITATE sumptum.

GRATIANUM à seipso publicam auctoritatem Collectioni suæ tribuere non potuisse, ignorat nemo. Privatus is fuit, professione Monachus, qui nullam habuit dignitatem, condendarum Legum jus sibi tribuentem. Constare videtur, nullum Pontificem eam confirmavisse, velut normam eam proponendo, sive in Judiciis, sive in Scholis. Nullum testimonium fide dignum afferri potest, quo hæc confirmatio certa fiat

fiat. Mos legendi *DECRETUM Gratiani* in Scholis, illudque in Judiciis laudandi, confirmatum illud fuisse non probat. Lecta fuit in Scholis *Pannonia*, sive *Pannormia*, ante *Decretum Gratiani*: nihilominus hanc autoritate publicâ semper caruisse omnes consentiunt. Laudantur in Judiciis privatorum Magistrorum opera, sicut laudantur Leges, cum hoc discrimine, quod Leges approbatae, si claræ, disertæ ac congruæ sint, litem dirimant, Doctorum verò testimonia ad earumdem Legum interpretationem tantum inferviant, nec ipsa majoris penduntur, quam eorum scientia, partaque ex eruditione fama poscunt & merentur: neque ad decisionem illa inclinant, nisi quia præsumitur Autores, à quibus eruntur, meliùs intellexisse Leges, quam ceteros, qui laudari etiam possent.

Gratianus, ut bonus Interpret Canonum spectatur, quoad Casus, in quibus aliquid à se ipso dicit, eumque ut talem, pro merito, sequimur: quoad cetera, ponderantur Collectanea ejus, & quæ ipsis intrinseca est autoritas, datur. Si Textus à Concilio Generali, vel à Pontifice sit acceptus, recipitur ut Lex universalis; si à Concilio Particulari sit desumptus, accipitur ut vigens in districtu Patrum, qui Synodum celebrarunt; nisi in aliis Regionibus approbatus sit: quoad Textus, qui à Patribus, aliisque Autoribus Ecclesiasticis sumuntur, si vim ad decisionem in Judiciis non habent, nisi deficient Canones à Conciliis, Pontificibus aut Episcopis desumpti, juxta *can. 1. Dist. XX.* qui has observationes confirmat. Extrâ hunc casum, ultimi generis Textus non nisi ut adminiculum in Judicio spectantur. Quod de Canonibus à Conciliis, Pontificibus atque Episcopis desumptis diximus, extendi debet ad Leges Civiles à *Gratiano* etiam relatas, quæ in ejus Collectione, vim, quæ sibi intrinseca est, tantum habent.

Nunquam ex eo, quod opus *Magistri sententiarum* in Theologicis Scholis legeretur, atque in Judiciis Doctrinalibus laudaretur, conclusum fuit, illud autoritatem publicam obtinere; imò visum est hanc illud dignitatem adeptum fuisse, quia bonam, quoad materiam & dispositionem, Theologia collectionem continet, quia ejus Autor Scripturas, Concilia, Patres & cetera, quibus Traditio constat, calluit, recteque sua Collectanea interpretatus est. Quid-ni idem sentiamus de honore Collectionis *Gratiani* per quotidianam priscamque ejus in Scholis Juris & in Judiciis laudationem frequentem adjecto.

Nec refert illam Collectionem esse Corporis Juris partem; eam à Pontificibus, ut talem fuisse laudatam; atque ab Autoribus Collectionum *Decretalium*, ut Primam Partem spectatam fuisse; ideòque eos ad hanc remississe; eas collectiones factas non fuisse, nisi ut suppleretur, quod in illâ deficiebat, sive à *Gratiano* omisum fuisset, sive post *Gratianum* conditum esset; *GREGORIUM XIII.* dum emendationem Corporis Juris procuraret, suam ad illam, perinde atque ad posteriores Collectiones, curam extendisse, vetuisseque, ullam in illâ, vel in ceteris, mutationem, sive per additiones, aut detractones, sive alio modo, fieri; denique *Glossas* illi, sicut reliquis, fuisse adjectas.

Nam 1. nonnullis Corporibus Juris inserti fuere *Septimus Decretalium Liber, Institutionesque LANCELOTTI*, quamvis hæc opera publicâ autoritate careant.

2. Collectiones *Extravaganarum* sive *JOANNIS XXII.* sive *COMMUNIIUM*, sunt Corporis Juris Pars, quamvis autoritate publicâ destituantur, utpote privatorum operâ sine Pontificio mandato compilatæ, nec à Pontificibus hucusque approbatæ.

3. Cùm *BERNARDUS Papiensis* primam *Decretalium* Collectionem, anno 1190. fecit, jam 40. anni effluxerant, ex quo suam *Gratianus* ediderat, totidemque ab annis ferè, legebatur in Scholâ Juris Bononiensis; undè, cùm illa usu jam teneretur *BERNARDUS*

prudenter intrâ Editionem supplementi se continuit, ejusque exemplum ceteros deinceps Collectores intrâ eosdem limites cohibuit. Tùm *GREGORIUS IX.* novam ex omnibus præcedentibus *Decretalium* Collectionem compilavit. Elapsis 70. circiter annis, *BONIFACIUS VIII.* Bernardi Papiensis exemplum secutus, aliorumque Collectorum *GREGORIO IX.* anteriorum novitiam Collectionem confecit, ex *Decretis à GREGORIO IX.* etate conditis: quod imitatus est *CLEMENS V.* denique quidam privati idem executi sunt.

4. Ex quo Collectio *Gratiani* velut Pars Juris spectata fuit; Autores, qui Canonibus indigebant, in Collectionibus posterioribus non relatis, Collectionem *Gratiani*, in quâ illi extabant, laudare cogebantur. Hoc fuit momentum, quo Pontifices posteriores ad illam Collectionem laudandam inducerentur.

5. Cùm *GREGORIUS XIII.* Corpus Juris emendavit, à 4. sæculis & amplius Collectio *Gratiani* Juris ejus pars erat, cum hoc perpetuo discrimine, quod reliquarum Collectionum Pontificum jussu confectarum, aut ab iis confirmatarum autoritatem non obtineret; quod certum videtur ex testimoniis Insigniorum Canonistarum ejus temporis apud Autores laudatos relatis, in loco, ubi de autoritate ejus Collectionis agunt. Ipsius itaque conditionem mutare si voluisset Pontifex, ei publicam autoritatem impartiendo, illud verbis conceptis declaravisset, optime callens (utpote periculisimus Canonista) omisâ ejusmodi Declaratione, fore, ut illa velut opus privatum spectaretur. Porrò, nullatenus id declaravit; nam præterquam quod illud abest à Constitutione, quæ emendationem Corporis Juris *Pii IV.* & *Pii V.* jussu inchoatam, cujus laboris iis regnantibus fuerat participes, comprobavit, Canonistæ, qui deinceps autoritatem Collectionis *Gratiani* discussierunt, cogitaverunt & locuti sunt instar præcedentium: eorum testimonia loco laudato colligit *Van Eshen*.

6. *BERNARDI Papiensis* Collectio *Glossis* illustrata fuit, quamvis privati tantum opus esset. vid. *DOUJAT Lib. V. cap. 4. Prænot. Canonie.* supra laudatum. Magnus est etiam numerus operum privatorum Magistrorum, quæ *glossata* sunt; quippe *Glossæ* sunt Commentarii breves; magni autem Commentarii sunt *glossæ* diffusiores. Porrò, facti sunt in *Ariftoctelem, Magistrum sententiarum, S. Thomam* Commentarii.

Ex discrimine quod modo notavi inter Collectionem *Gratiani*, & ceteras, quæ jussu Pontificum factæ, vel eorum autoritate roboratæ sunt, nascuntur aliæ insignes differentiæ, quas exponere necessarium est. 1. Est, quod, cùm Pontifices Canones condendi Ecclesiam Universalem astringentes, potestatem habeant, eamque à pluribus sæculis exerceant, omnes Textus, qui in eorum Collectionibus sunt, autoritate universali pollent. Undè fit, ut acta falsa ab iis illic inserta, fragmenta Autorum, quæ non reperiuntur apud eos, quibus adscribuntur, Leges Civiles, quæ laudantur, verba Patrum, quæ referuntur, Canones Conciliorum Particularium, quæ commemorantur: denique Textus, qui in nullo Pontifice, Concilio, vel Patre reperiuntur, habent autoritatem publicam, atque universalem, non secus ac illi, qui his vitiis carent. *GONZALEZ* in suo *Apparatu*, refert exempla Textuum hujusmodi; similes autem Textus, qui apud *Gratianum* sunt, nullam nisi, quam ab intrinseco merentur, autoritatem habent.

Indè etiam fit, ut *Rubricæ* earum Collectionum vim Legis habeant, cùm præceptivæ, aut prohibitivæ sunt; ut probatum fuit, ubi de *Rubricis* egimus, & omnes ejusmodi *Rubricas* collegimus. Cùm hæc *Rubricæ* publicam autoritatem adeptæ sint in Collectionibus, quæ confirmata fuerunt, eam quæque servant in Collectionibus hæc dignitate carentibus; quoniam autoritatem sibi jam partam translatione suâ non amiserunt.

Indè etiam fit, ut ordo *Titulorum*, à quo potest

inferri, quasdam res ab aliis, velut consecutiones à principijs, effectus à causis, species à Generibus pendere, hujus subjectionis certas probationes suppeditet.

SECTIO II.

DISCRIMEN II. à FORMA Collectionum desumptum.

Quantum ad Collectiones attinet, per Formam intelligitur modus, quo ordinantur collecti Textus, qui continet divisiones generales & speciales: Generales in Partes, seu Libros; Speciales in Titulos, Capita, Paragraphos, aut Sectiones. Juxta hanc definitionem, Forma Collectionis Gratiani valde ab aliarum Collectionum formâ differt, quibus in Corpore Juris consociatur.

I. Collectio Gratiani dividitur in tres Partes. Prima DISTINCTIONUM nomine designatur, quas ad C. I. continet. Altera CAUSARUM nomen gerit, quæ sunt XXXVI. Tertia eodem vocabulo, quo prior, nuncupatur; additâ hæc voce de Consecratione, & V. habet Distinctiones. Secunda Pars continet Tractatum de Penitentia; in Distinctiones etiam VII. sectum, quæ feceruntur ab aliis, his verbis, de Penitentia, quæ adjiuntur Distinctioni: Distinctiones in Canones subdividuntur, qui secantur in Paragraphos, si prolixi sint, aut res contineant attentione speciali dignas. Unaquæque Pars Autoris conciliationes etiam continet, circa Canones, quos invicem opponit: Pauca sunt in Tertia; multa in cæteris. Natura Canonum, qui in singulis collecti sunt, discrimen hoc postulavit, quoniam nulla ferè est contrarietas, aut reipsa, aut in speciem, inter Canones Tertie Partis; plurimæ sunt autem contrarietates inter Canones in quibus prioribus relatos: Conciliationes, si prolixæ sint, dividuntur in Paragraphos. Cause dividuntur in Questiones, quæ nascuntur ex circumstantiis, quibus Autor investit Casum in unaquaque Causâ propositum, undè nomen Cause fluxisse videtur. Cause Inscriptione carent, Questiones suam gerunt. Decem ferè duntaxat Cause sunt inter se connexæ, Matrimonium spectantes. In iis consecutivè agitur de Impedimentis Matrimonii, de officio Conjugatorum, de eorum separatione concessa, vel vetita. Imò permiscuntur ea, quæ ultimam hoc Caput spectant, cum eis, quæ pertinent ad Impedimenta, sitque prolixa digressio circa Penitentiam, occasione prohibitionis, quæ Penitentes publicos conjugari vetatur. Frustrâ inter cæteras Causas ordo queritur. A Causis discrepant in hoc Distinctiones 1. & 3. Partium, nec non ipsæ Distinctiones de Penitentia, quæ inter se connecti possunt. Imò plurimorum 1. Partis connexio manifesta est. Tales sunt eæ, in quibus exponuntur 13. PAULI præcepta, circa dotes in Ministris Sacris requisitas: tales etiam sunt 20. priores, in quibus agitur de Principijs Juris, cum generalibus, tum specialibus. Quoniam Autoris propositum Operis Titulo declaratum, concordia discordantium Canonum, fuit conciliare Canones, qui invicem contrarii videntur, aut sunt reipsa; ab iis incipere debuisset, quos DIST. XXIX. colligit, qui Regulas hujus conciliationis præbent; scilicet attendendam esse causam, locum, tempus & personam: hæ enim regulæ in præcedentibus non secas ac in sequentibus Distinctionibus locum habent.

Si quis noscere cupiat, quomodo Partes ejus Collectionis inter se atque invicem conjungi possint, legat GLOSSAM, FLORENTIEM Dissertat; de Methodo Gratiani, DQUJAT Prænot. Lib. V. Cap. V. VI. VII. VIII. Eorum labor confirmat id, quod observavimus, scilicet nissus, qui ad rectum ordinem inter illas invenendum fuerat, infelices fuisse, ex iisque sequi, DECRETUM esse congeriem digressionum, ob leviorum

occasionem factarum. Verum hoc argumentum discutendi non est hic locus: de eo agemus infra, ubi loquemur de discrimine à vitiis Collectionum inter se collatarum quasito. Interim agendum de formâ Collectionum, quæ cum Decreto GRATIANI conferuntur.

Singulæ dividuntur in V. Libros: Libri in Titulos: Tituli in Capitula: Capitula in Paragraphos. Exordiantur à Titulo de Summâ Trinitate & Fide Catholica, excepta utraque Extravagantium Collectione, claudunturque Titulo de verborum significat. Exceptis Extravagantibus Communibus. Collectiones GREGORII IX. & BONIFACII VIII. habent præterea Titulum de Regulis juris. Utraque 2. 3. & 4. tit. Lib. I. agunt de Principijs Juris, Constitutionibus, Rescriptis, consuetudine, à quibus transit ad vias, quibus ascenditur ad Dignitates, quarum aliæ sunt remotæ, aliæ proximæ.

Remotæ sunt Postulatio, Electio, resque ad eos pertinentes, Translatio, Resignatio, sine qua nemo transferri potest; quia non finitur, ut eadem persona duas Dignitates incomparabiles possideat, quoniam Superiores Prælatuæ quibusdam insignibus ab inferioribus distinguuntur. Additur Titulus de usu & autoritate Pallii Titulo de Translatione per quam ad Dignitates superiores ascenditur. Insigne illud est Pallium Archiepiscopis, Primatibus, Patriarchis, Pontificibus peculiare. Quoniam verò sæpè fit, ut, qui jus promovendi ad Dignitates & cætera Beneficia habent, eo uti negligant infra tempus præstitutum, Titulis supra dictis adjicitur Titulus de supplenda negligentia Prælatorum, qui remedium huic negligentia affert.

Via proximæ ad Dignitates sunt Ordinatio, eisque appendices, scilicet Scutinium, sive Examen; Unctio sacra; tempus ad Ordinationem faciendam præscriptum; Virtutes, sive dotes Ordinandorum; attentio, ut non iterentur Sacramenta characterem imprimentia, scilicet, Ordo, Confirmatio, Baptisma. Sequuntur itaque Tituli de Temporibus Ordinationum, & qualitate Ordinandorum: de scrutinio in Ordine faciendo: de Ordinatis ab Episcopo, qui renuntiavit Episcopatu: de aetate, qualitate, & ordine præficiendorum: de Sacra Unctione: de Sacramentis non iterandis. His subjiciuntur Tituli de vitiis agentes, quibus carere debent ordinandi, ut Ordines accipiant, eorumque munera obeant, scilicet, defectus natalium, servitutis, obligationis ad ratiocinia, mutilationis, aliisque corporis vitii, Bigamie, peregrinitatis. Indè fit transitus ad munera & jura Dignitatum, tam superiorum, quam inferiorum, Archidiaconi, Archiepiscopos, Primicerii, Sacristæ, Custodis, Vicarii, Judicis delegati, Legati, Judicis ordinarii. Tituli, de quibus hæcenus egimus, spectant Personas, quarum aliæ aliis præminent, idèque Titulus sequens inscribitur de majoritate & obedientia.

A Titulo de Pælis ad finem Libri II. res omnes judicia spectant, ritèque ordinantur, Titulisque XXXIX. comprehenduntur, quorum Novem Librum primum claudunt, Triginta secundum Librum implent. Hoc est argumentum Collectionis magis coherens, meliusque ordinatum, ut percipietur ex lustratione eorum Titulorum. Inutilis esset probationis labor. Illud etiam constabit ex observatione vitorum harum Collectionum. Ad Librum IV. & V. extendi potest ac debet quod diximus de recto ordine Lib. I. & II. Quæ enim ad Matrimonium spectant, germano ordine disponuntur. Præmissis Titulis, qui Matrimonium faciendum attinent, sive Sponsalia, vel Celebrationem legitimam Matrimonii, quoad consensum, qui ejus materia est, ad Impedimenta transitur, Divinentia, vel Impedientia tantum: quibus succedit argumentum Dissolutionis, circa quod queritur, qui Matrimonium accusare possint, qui Filii sunt legitimi, ubi agitur de iis, qui nati sunt ex Matrimonio irrito, ex concubinato, quem secutæ sunt legitime nuptiæ; tum sequuntur.

SECTIO III.

DISCRIMEN à MATERIA Collectionum
desumptum.

sequuntur Tituli de Dote, de Donationibus inter virum & mulierem, & de Dote post Divortium restituendâ; denique de secundis Nuptiis, quibus priorum dissolutio, sive ob nullitatem, sive per mortem, dat occasionem, per libertatem, quam partibus procurat.

Ut rectè ordinatum est argumentum Matrimonii in Libro IV. sic etiam disposita sunt ea, quæ Judicium Criminale spectant, quæ Libro V. continentur. Nam inchoatur ab introductione litis, ejusque informatione. Tum agitur de Criminibus juxta ordinem Decalogi; 1. enim discutuntur ea, quæ Deum læsunt, putà *Simoniam, Judaismum, Mahumetismum, Hæresim, Schisma, Apostasiam*, ipsique affinis *Reiteratio Baptismatis*. 2. Ea, quæ proximum lædunt sive vitam, ut *Parricidium, Partus expositio, Homicidium voluntarium, aut Casuale, Duellum*, vel occasiones ejus patrandi, ut *Torneamenta*, aliæ ludicra similia. 3. sive proximi honorem seu famam, ut *Raptus Virginum, aut Mulierum*, visque in ipsas. 4. Sive Bona, ut *Furtum, Rapina, Usura*. 5. Sive omnia hæc promiscuè, ut *Crimen Falsi, Soritilegia, Maleficia*. A Criminibus omnibus personis communibus transitur ad Crimina personis Ecclesiasticis peculiaria, ut accipere Ordines furtivè, aut per saltum, ministrare sine præviâ Ordinatione vel contemptis Censuris. Quædam crimina Superioribus, quædam Privilegiatis sunt peculiaria, de quibus agitur in Titulis de excessibus Prælatorum: de excessibus Privilegiatorum.

Expósito omni criminum genere, de *Pænis Canonicis* agitur, scilicet de *Penitentis, Censuris, Excommunicationibus, Suspensionibus, Interdictis*.

Quoad Librum III. qui *Res aut Civiles, aut Sacras, aut Ecclesiasticas* spectat; multò difficilius ostenditur, tam germanum esse ejus Ordinem, quam cæterorum Librorum: plures enim Tituli *Personas* propius attingunt. Tales sunt 4. priores, qui de Officiis Clericorum agunt. De *vita & honestate Clericorum: de Clericis conjugatis: de cohabitatione Clericorum & Mulierum: de Clericis non residentibus*. Eiusdem conditionis sunt Tituli de Clerico ægrotante: de Regularibus: de conversione Conjugatorum: de conversione Infidelium: de *Statu Monachorum & Canonicorum Regularium: ne Clerici vel Monachi Secularibus negotiis se immisceant*. Sed hæc non prohibent, quominus ordo sit, quodammodò rectus. Inde enim Actiones Personarum sunt *Res*, undè fit, ut contractus inter *Res* numerentur, quæ propter de iis fusiùs agitur in hoc Libro; inde, quod de Personis dicitur, ad Actiones ipsorum reducitur, quorum ratione de Personis agitur, aut resolvitur in Actiones, ut patet ex Titulis, de conversione Conjugatorum, & de conversione Infidelium. Hæc est ratio propter quam plures Tituli, qui locati sunt in Libro I. agente de Personis, locari etiam potuissent in Libro III. de Rebus tractante. Tales sunt Tituli de *postulatione Prælatorum: de Electione: de Translatione: de Renuntiationibus*, sicut locati sunt Tituli de *concessione Præbende, &c.*, ut *Beneficia sine diminutione conferantur*: In illis enim, sicut in his, agitur de Actionibus Personarum. Quod dictum fuit de Actionibus dici potest de Juribus, de quibus differi potest sub nomine Personarum, ad quas pertinent, sicut de Personis, sub nomine Rerum, quæ earum sunt.

In dispositione partium ejusdem materiæ, uniusve materiæ, cum partibus alterius, laudabilis varietas induci potest. Illa enim dispositio multum pender à modo res percipiendi, quæ, cum plures habeant facies, difertè locari possunt, non relicto argumentorum ordine naturali. Hoc etiam discrimen à discrimine ingeniorum nasci potuit, quorum alia ita sunt perspicacia, ut relationes insignes inter quasdam res animadvertant, quæ cæteros fugiunt; inde partim nascitur dissimilitudo divisionum in Collectionibus Canonum, juxta seriem materiarum factis. Partim, dicimus, quia ex vario Collectionum proposito nasci etiam potuere.

Supponimus, plura intercedere discrimina insignia, quoad *Materiam* earum Collectionum, quæ alia non est; quàm *Canones*. Nostra autem hæc suppositio probatur ex conditione illorum Canonum: Canones enim apud *Gratianum* extantes sunt 1. *Antiquiores*; cum eorum recentiores, medio Sæculo XII. sint anteriores, quo prodit illud opus. Vetusiores autem Canones, qui posterioribus Collectionibus inserti sunt, à medio Sæculo XII. conditi sunt, recentiores exeunte Sæculo XV. sunt editi, unde fit, ut Canones à *Gratiano* collecti, XI. priorum Sæculorum Disciplinam contineant, ab eâ distinctam, quæ secuta est, in eo quòd publicæ penitentia subiciebantur pieraque lethalia peccata, qui eam peregerant, ab Ordinibus excluderentur, Matrimonio armorumque gestatione: interstitia inter Ordines longissima erant: non accipiebantur omnes Ordines Minores: vix tolerabatur Clerici Ecclesiæ, ad cuius servitium ordinatus fuerat, additi transitus ad aliam Ecclesiam: Ordinationis arbitri erant Episcopi. Ignota erant dispensationes Romanæ, sive *extra tempora, sive antè etatem, sive circa Natalium defectum, aut Bigamiam, aut vitia corporis*, aliamve irregularitatem: Episcopus omnibus his casibus providebat, prout Ecclesiæ suæ opus erat, Ordinandumque virtus postulabat: vigeat regula, conservandam esse unicuique suam Jurisdictionem: nullæ erant Reservationes circa Beneficia, nullæ Gratia expectativa, nulla eorum pollicitatio, nulla à fortiori ipsorum Collatio antè vocationem, nulla preventio Collatorum: nulla dispensatio incompatibilitatis Pontifici reservata: nulla Commenda perpetua, saltem simili reservatione; nulla distinctio Regionum Obedientia & Regionum Concordatis rectorum, nulla Reservatio dispensationis circa Impedimenta Matrimonii, sive dirimentia, sive prohibitiva: nulla evocatio causarum à Pontifice: nulla reservatio Canonisationis Sanctorum, aut confirmationis Ordinum Religiosorum: nulla concessio Privilegiorum præter Episcopi consensum, saltem perpetuorum: Pauci casus Sedi Apostolicæ reservati; rari indulgentia.

Ex adversò juxta novitiam Disciplinam, exhibitam in Canonibus Collectionum *Gratiano* posteriorum potestatis Episcopalis pars major ad Pontificem transit beneficio reservationis dispensationum, sive circa Impedimenta Matrimonii, sive circa Irregularitatem Ordinibus aut Beneficiis excludentem, sive circa vota. 2. Reservationis casuum absolutionis, quorum magnus est numerus. *cap. 1. 2. 3. 4. 5. Extravag. Commun.* 3. Reservationis Censurarum, quarum numerus in *Regulis* circa *Censuras* collectus fuit. 4. Reservationis plurium Beneficiorum præcipuorum mentio fit in *Extravagantibus Ad regimen, & Execrabilis, &c.* in *cap. 2. & 35. de Præbendis* in 6. 5. Reservationis Commendarum ad Pontificem, quæ ipsi affectant Collationem Beneficiorum Commendatiorum. 6. Reservationis Mensum. 7. Expectativarum, sive Mandatorum Apostolicorum in Sæculis XIII. XIV. XV. creberrimorum. 8. Beneficio juris præveniendi omnes Collatores & Patronos. 9. Evocationum olim frequentissimarum. 10. Appellationum *omisso medio*, tam judicialium, quàm extrajudicialium, quæ ferè quotidiana fuere. 11. Reservationis confirmationis Electionum Archiepiscoporum & Episcoporum, & approbationis demissionum, translationum & depositionum eorumdem. 12. Reservationis Canonisationis Sanctorum, & approbationis novorum Ordinum Religiosorum. Plurimi sunt apud *Gratianum* suppositi Canonum. Tales sunt omnes, qui à *Spiritu Decretali: us S. IRECI* Decretis adscriptis, desumpti sunt. Vid. seriem Decretalium illorum Pontificum, ab illo Auctor laudatarum, quæ prima est earum, quæ ad calcem Corporis Juris sita, *Indici Rerum* præmittuntur. Singula.

gulæ enim ferè laudantur, ac pleræque singularum fragmenta. Tales etiam sunt Canones à *Decretalibus*, quæ *STRICCI* Successoribus tribuuntur, desumptis, circa quas hæc regula proponi potest, eas esse spurias, quæ in solius pseudo-Isidori Collectione reperiuntur. Tales etiam sunt universi Canones à spuris Conciliis, *SYLVESTRO* Pontifici, vel *MARCELLINO* tributi, aliisque similibus excerpti.

Porrò, universi Canones illi autoritate desituti sunt in *Decreto*, paucissimi autem ejus generis in *Decretalibus* relati sunt, qui autoritate eadem cum cæteris ejus Collectionis Textibus pollent.

Multi sunt apud *Gratianum* Canones, aliis quàm suis genuinis Autoribus tributi, undè nascitur multitudo falsarum Inscriptionum à Romanis Correctoribus annotatarum, ab *Ant. Augustino*, & ab eis, qui postremam editionem Corporis Juris cum notis DD. *Pithou* proposuere. Pauci sunt ejus generis inter *Decretales*, & qui sunt ejusmodi eandem habent autoritatem, quam à suo Autore, si genuina esset inscriptio, traherent; eam enim ex confirmatione Collectionum à Pontificibus facta fortiuntur.

Apud *Gratianum* Canones triginta, atque amplius, inscriptione prorsus carent, ut patet ex 4. laudatorum *Indicum*. Nullus ejusmodi est in Collectionibus *Decretalium*. Tales dici non debent Textus nemini inscripti: universi enim alicui Pontifici ascribuntur; ideo autem nemini inscripti sunt, quia desumpti sunt ex Pontificum eorum Constitutionibus, quæ vulgò nemini sigillatim inscribuntur: undè fit ut plerique Textus *Extravag.* sive *JOANNIS XXII.*, sive *Communium*, careant inscriptione: Eiusdem ut plurimum, conditionis sunt Textus *Clementinarum*, multi similes à *BONIFACIO VIII.* conditi sicut & nonnulli *GREGORII IX.* in 6. reperiuntur.

Multi leguntur apud *Gratianum* Canones, è *JUSTINIANI*, aliorumve Principum Legibus desumpti: ii notantur in 3. laudatorum *Indicum litt. L.* plures etiam videntur in 5. serie, quæ *Decretum* spectat. Designantur ibidem Textus ab *Aniani* Epitome accersiti, aliisque adscripti, quàm Autoribus Legum ab *Aniano* contractarum, paucissimi hujusmodi in aliis Collectionibus Corporis Juris.

Maxima pars Canonum apud *Gratianum* extantium, ab aliis locis, quàm à Pontificis *Decretalibus*, est accepta: scilicet à SS. Patribus aliisque Ecclesiasticis Autoribus, nec non à Conciliis. Cæterarum Collectionum posteriorum Textus à Pontificibus, aut à Conciliis, quæ ii celebrarunt; & quorum Decreta condiderunt, si paucos aliundè accersitos exceperis, desumpti sunt. Probationes harum rerum occurrunt in *Indicibus* sive seriebus Textuum *Decreti*, & in *Indicibus* Textuum *Decretalium*; 1. enim Index *Decretalium*, qui Textus Pontificios complectitur, implet paginam 16. in Editione *Pithocana*. 2. Qui est Index Textuum à Conciliis eductorum, sescui pagina exhibetur. Index Textuum à Patribus aut aliundè desumptorum, duabus paginis cum dimidiâ continetur. Quoad *Decretum* verò, 3. Index complectens Canones aliundè, quàm à Pontificibus & Conciliis, accersitos, paginas 19. habet. Index Canonum Pontificiorum 12. duntaxat; Index Canonum à Conciliis desumptorum, 6. tantum paginis continetur.

Undè sequitur plerisque Textus à *Gratiano* compilatos, vim Legis non obtinere; excepto casu *can. 1. Dist. XX.* quo scilicet Canones à Conciliis aut Pontificibus sumpti circa dirimendum caput, aut litem componendam silent, & Canones aliundè quæsti factis diserti sunt ad quæstionis solutionem. Universi autem Textus Collectionum confirmatarum vim Legis habent eandem prorsus, quam habent Constitutiones Pontificum, à quibus Collectiones confirmate sunt; cujus rei ratione Canones Conciliorum Particularium à *Gratiano* compilati differunt à Canonibus eorundem Conciliorum, in cæteris Collectionibus posterioribus insertis; illi enim non vigent

nisi in locis, quorum causâ facti sunt, nisi à Conciliis Generalibus approbati fuerint, aut ab usu vel generali, quo ubique recepti sunt, vel particulari, sive Locali, quo admissi sunt in alio districtu singulari à nativo suo diverso. Posterioris autem generis Canones Pontificum autoritate vigent, à quibus confirmati sunt in generali Collectionis confirmatione.

Plures apud *Gratianum* sunt Canones, qui sub nomine Pontificum laudantur, omisâ mentione Epistolæ, aliisque Scriptis, à quo eruti sunt. Id facile probatur ope *Indicum Decreti*; Textus enim in iis occurrunt, *Anacleti*, *Evaristi*, *Gelasii* &c. nomen gerentes. Tales sunt omnes quorum fons, sive opus, à quo desumpti sunt, non laudatur, quique ab aliis distingui solent, quorum fons specialis designatur; illi enim ex ordine sæpius ponuntur, nomine Pontificis ad latus scripto, illi autem ejusdem Pontificis, fontis sui laudationem gerunt. Multi sunt Canones nomen pluribus Pontificibus commune, quoto tacito, gerentes. Non pauca ejus rei exempla occurrunt in eodem *Indice*, sub nomine *Gregorii*, *Leonis*, atque aliorum plurium, qui sibi cognomines *Decessores* aut *Successores* habuere.

Incuria hæc non solos Pontifices attinet, sed etiam Concilia, quæ, si plura eodem loco fuerint celebrata, omisâ, tamen quotum fuerit, 1. 2. an. 3. &c. mentione, laudantur. Dabunt exempla. 1. Concilia *Aurelianensia*, quæ licet *quinque* sint, sæpius laudantur sub nudâ *Conc. Aurelian.* inscriptione. 2. Concilia *Toletana*; quorum insignis est numerus. 3. Concilia *Parisiensia*, *Remensia*, *Rothomagensia*, *Turonensia*, *Nannensia*, *Cabillonensia* & alia, quæ idem nomen gerunt: hæc in *Indice* Conciliorum à *Gratiano* laudatorum exempla leguntur. Quotus sit Canon ejusdem Concilii scietur, sicut quotum esset Concilium, omisum fuit: id cernitur in exemplis prædictis, quæ numerum Canonis, perindè ac Concilii gerunt; Id etiam cernitur in Canonibus à *Martino Braccarensi* excerptis, cujus Collectio sub nomine *Concilii* laudatur, ut probant loca designata in *Indice* ad verbum *Martinus Braccar.*

3. Index magnam copiam exemplorum facit Patrum, qui, licet plura Scripta ediderint, nudè tamen laudantur, nullâ factâ mentione alicujus ex iis operibus; ea sunt in verbis, *Ambrosius*, *Augustinus*, *Basilii*, *Joan. Chrysostom.* *Isidorus*. Non pauca laudantur excerpta Operum illorum Patrum, nullo opere nuncupato; quod ortum est ex eo, quod Collectores, à quibus *Gratianus* accersivit ejusmodi sententias, eos retulerant, sub Titulo generali: *ex dictis Ambrosii, Augustini, Basilii &c.* Plura talium laudationum exempla occurrunt in excerptionibus *EBERTI* Archiepiscopi Eboracensis *CONC. TOM. VI. pag. 1586. & seq. Paulus dicit, Augustinus dicit, Theodorus dicit, Isidor. dicit, Fructuosus dicit, Leo dicit &c.*

Hæc postrema 4. seu 5. in *Gratiani* Collectione frequentia vitia, rara sunt in Collectionibus posterioribus, quæque in eis sunt, primam à *Gratiano* ducunt originem: quoniam Textus in quibus ea occurrunt, à *Gratiano* desumpti sunt, ut patet ex *Notis* ad calcem aut latus ejusmodi Textuum positis. Quidam verò speciem tantum vitii habent: nam Textus *Gregorio IX.* *Honorio III.* *Innocentio III.* *Bonifacio VIII.* *Joanni XXI.* adscripti, qui carent inscriptione, reperiuntur in eorum Constitutionibus, quæ nemini inscribuntur. Rarè etiam accidit, ut omisâ fuerit in his Collectionibus designatio quotus fuerit Pontifex, ubi plures idem nomen gerunt. Idem dicendum est de Conciliis ejusdem nominis, nisi à *Gratiano* desumptæ sint, aut ab aliis Collectoribus vetustioribus, quorum incuriam *Gratianus* secutus est. Inter ejus generis Concilia, creberrimum in Collectione *Gregoriana* est Concilium *Lateranense* numero omisso laudatum. Tertium illud est, ut plurimum, quod celebravit *ALEXANDER III.* an. 1179. Laudationes illæ desumptæ sunt à primâ veterum Collectionum, quæ maximè

ximâ sui parte Decretales ejus Pontificis complectebatur, quo sedente aliud *Lateranense* Concilium habitum non fuerat; eamque ob causam Compiler putavit, hanc necessariam esse numeri designationem. Oritur etiam illa omisso ex eo quod in inscriptione adjicitur Conc. *Lateranensi* nomen Pontificis, sub quo habitum est.

Ejusdem generis Concilia sunt *Arelat. Mogunt. Vormacens. Parisiens. & Toletanum*, Textus ab iis Conciliis sic laudatis desumpti, sunt aliquandò apud *Gratianum v. g. Cap. i. de Divort.* à Conc. *Vormacensi* sumptum, refertur Can. 2. CAUS. XI. QUÆST. I.

Quoad Textus à Patribus aliisque Autoribus Ecclesiasticis excerptos, paucissimi laudantur omiâ mentione Scripti, à quo excerpti sunt, illudque genus desumptum est vel ex Sententiis Patrum, ab omnibus cognitis & approbatis; tale est effatum *Augustini* ex quo facta est Regula Juris *non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum*, R. 4. in 6. desumptum est illud ex *Cap. 5. de Ujuris*, in quo laudatur. Tale est etiam hoc; *qui timore pœnæ facit, aliter quam debeat, facit, idèd jam non facit.* Cap. 8. de Reg. Jur. vel desumptum est à *Gratiano*. Tale est *Cap. 1. de Crimine falsi*, relatum à *Gratiano*. Can. 80. CAUS. XI. QUÆST. III. Tale est etiam *Caput 9. de Reg. Jur. desleat peccator, quia offendens in uno factus est omnium reus*, relatum Can. 1. de Pœnit. DIST. I.

INNOCENTIUS III. à *Gratiano* Can. 1. DISTINC. XXV. Sententiam *Isidori* accepit, quam laudat *Cap. 7. de Offic. Archidiaconi*.

SECTIO IV.

Discrimen à vitii Collectionum hic inter se collatarum desumptum.

Difficillimum fuisset ita exponere discrimina à Formâ vel Materiâ Collectionum quæsitâ, ut nihil interim diceretur de plurimis earum vitiiis, quæ majora sunt apud *Gratianum*, quam in Collectionibus posterioribus. Incongruæ Divisiones sive Corporis Collectionum, sive singularum earum partium sunt defectus ordinis, qui ad Formam pertinet. Laudatio Textuum supposititiorum; legitimorum, aliis quam suis Autoribus attributorum; laudatio Conciliorum & Canonum omisso quoto in utrisque; laudatio Pontificum item omisso quoto; laudatio Patrum, aliorumque Autorum, Polygraphorum, opere non designato; laudatio Scriptorum omiâ mentione loci, in quo Textus adductus situs est, sunt vitia quoad Materiam, de quibus non loqui non potuimus in §. §. præcedentibus. Verùm, quoniam de ejusmodi vitiiis agendo, generalem tantum eorum notionem dedimus, hic distributionem aggredi possemus. In eo tamen inutilis est Labor noster, quoniam plures Auctores id fusiùs executi sunt, ac præ cæteris ANTONIUS AUGUSTINUS, in suis Dialogis de *Emendatione Gratiani*, ejusque operis Editor postremus BALUZIUS, nec non Correctores Romani, quorum notæ Corpori Juris adjectæ sunt, nihil proindè ferè superesset præstandum præter exhibitionem epitomes observationum illorum, hanc autem DOUJATUS executus est *Prænot. Canon. Lib. IV. Cap. 12.* Utilius itaque ducimus immorari, in describendis erroribus & corruptelis Disciplinæ, sparâs in iis Collectionibus; ad quod nos accingemus, postquam observavimus omisiones quasdam notabiles in DECRETO.

Prima est quod in illo plures inseri potuissent insignes *Canones*, temporis, quo prodiit, anteriores. Tales ii sunt, quos BERNARDUS *Papiensis*, primæ veterum Collectionum Autor, sæculò collegit, unâ cum Canonibus, sub editione *Decreti* ad suæ Collectionis atatem conditis. Indè sumpti sunt Textus ALEXANDRO III. anteriores, qui collocantur sub Titulis non paucis Collectionis GREGORII IX.

Secunda est, quod ad calcem, aut in fronte operis, collecti non fuerint *Canones*, qui voces in Jure frequentiores & Regulas Juris continent. Hos defectus supplevit idem *Bernardus*, Titulo de *verborum significatione* & Titulo de *Reg. Juris*, quorum prior *Tredecim* continet Textus ALEXANDRO III. anteriores, & posterior *Quatuordecim* ejusdem conditionis.

Tertia est quod relictum sit IVONIS *Carnotensis* exemplum, à quo magna pars operis quæsitâ est, inchoatumque illud non fuerit à Canonibus circa Fidem Catholicam versantibus, quæ fundamentum est cæterorum Canonum de Moribus aut de Disciplinâ agentium, sive adervatum, ut ea, quæ circa Juris Canonici Principia versantur, Constitutiones, Rescripta, Consuetudinem; sive sigillatim Definitiones, aut Constitutiones in certa Argumenta contineant, ad alterutrum Caput, aut utrumque pertinentia. Autor primæ veterum Collectionum nec non Autor secundæ in simile vitium lapsi sunt, quod vitavit Autor tertiæ *Bernardus*, Canonicus Compostellanus, quæ cum non placuisset, quoniam multas res continebat Judicis non congruas, Collectioni PETRI *Beneventani* occasionem aperuit. Illa incipit à Titulo, de *summâ Trinitate & Fide Catholicâ*. Exemplum hoc secutus est GREGORIUS IX. servavit hanc inscriptionem, eâ neglectâ, quam gerit *Titulus I.* quartæ Collectionis ab Autore Canonico compilatæ, quæ nihil diserte dicit de Trinitate, sed tantum de Fide Catholicâ.

Errores, qui in Collectione *Gratiani* occurrunt, sunt vel in Canonibus, quos refert, nec refellit, vel in conciliationibus Canonum, quos invicem opponit absque justâ factis causâ. De utroque errorum genere agemus, hic præcipuè de posteriore. Auctoritas & fama, quæ *Gratianus* apud Canonistas fruitur, postulat, ut sæculò discutiantur ejus dicta, ne quis in errorem inducatur. Præterea, ejus Collectioni peculiare sunt illi errores, quia in eâ solâ propositum fuit componere *Canones*, qui contrarii sunt aut videntur. Hujus propositi excusatione fortè purgabitur Autor in eo, quod multos collegit *Canones* abrogatos, aut erroneos, posito quod abrogationem, erroresque amovere curaverit, inter Collectiones *Reginonis*, qui, relatis Canonibus erroneis circa Matrimonium, observavit, eos ab Ecclesiâ Catholicâ non esse receptos.

ARTICULUS I.

Errores & menda Prime Partis.

DISTINCT. I.

Gratianus Jus Naturale cum Jure Divino positivo confundit, inquiens Jus Naturale esse, quod in Lege & Evangelio continetur, nomine Legis Divinæ seu Naturalis, censerit quod licitum est, *fis*; Legemque Mosaicam Legi Naturali annumerans. Porro, hæc duæ Juris species valde discrepant, Jus enim Naturale Animæ rationali insculptum est, & proindè omnibus Hominibus commune est, ab Homine divelli nequit, ei congenitum est, & nunquam extinguetur: pleraque autem Præcepta Juris Divini positivi, eos tantum ligant, quorum causâ conditi sunt, Judæos scilicet & Christianos; non nisi per Scripturam, aut Traditionem innotescunt; Judaicæ Leges abrogatæ sunt, vimque non sortitæ sunt, nisi à suâ promulgatione inter Israëlitas; Præcepta Christianos adstringentia edita sunt, unâ cum Prædicatione Evangelii, cumque eâ desinent, talia sunt præ cæteris ea, quæ Sacramenta attinent. Ea, quæ ab initio viguere, æternumque vigeant, ad Legem Naturalem pertinent, & resolvuntur in Præceptum dilectionis Dei, omniumque, quæ diligi iussit Deus. Vid. V. priores DIST. fallitur cum dicit infrâ *Can. 5. DIST. I. Consuetudinem in scriptis redactam, Constitutionem sive Jus*

voça-

vocari; Scriptura enim Consuetudines ab invicem non distinguit, quoniam semper attenditur origo, quæ omnem consuetudinem præcedit.

Vix ab errore purgari potest in eo, quod dicit *Dist. XIII. adversus naturale Jus nullam dispensationem admitti, nisi forte duo mala ita urgeant, ut alterum eorum necesse sit eligi*; Jus enim naturale dispensationem non excludit, nisi ratione mali culpa. Si autem hæc regula *Gratiani* exceptionem patiat, oportet, ut exceptio intelligatur de malis culpa, & proinde ut Autor opinatus sit, aliquem versari posse in necessitate peccandi, eoque in Casu minorem culpam eligere cum debere. Exempla, quæ ibi afferuntur, *Gratianum* non purgant; is enim, qui iurejurando interposito, aut fecis, pollicitus est se malum aliquod patraturum, non tenetur promissioni stare, quoniam ea nulla est: itaque non subit periculum violandi *Juris Naturalis*, sive omittendo, quod pollicitus est, sive illud exequendo; frustra igitur plures Auctores hic *Gratianum* excusare nituntur, maxime *ANTONIUS AUGUSTINUS*, *HERICOUST*, *VAN ESPEN*, repugnante *S. ANTONINO*, qui illum arguit.

DISTINCTIO XVII. insinuat nullum Concilium legitime cogi posse, præter autoritatem Pontificis, multos referendo Canones, qui illud declarant, nec eos improbando; ex iisque *Dist. XVIII.* inferendo, Concilia Provincialia à Pontifice non convocata, jus non habere condendarum Constitutionum, sed tantum corrigendi, imponendi & indicendi, quod aliis statutum est & generaliter & specialiter observari præceptum. Quæ opinio est error illatenus inauditus, undè fit, ut, præter suum morem, nullum referat Canonem, in utramque propositionis *Distinctioni* præfixæ partem, sed Canones tantum colligit, quibus probet multoties quotannis habenda esse Concilia, constitutas esse pœnas in Episcopos in iis interesse negligentes, & Metropolitanos ea convocare non curantes; doceatque, quid agere debeant Episcopi, quos legitimum detinet impedimentum, & quid præstare debeant, postquam à Concilio redierunt. Mirabile est prorsus illum Autorem, sic de Conciliis Provincialibus sentientem, magnam eorum copiam collegisse, quæ singulares Constitutiones continent, quas à nullo Concilio Generali vel Pontifice haurire potuerunt; multo magis illum eos laudavisse, ut suum impugnet aut confirmaret propositum.

Erronea sententia est, quæ putat, omnes *Decretales* nomen Pontificum gerentes vim Constitutionis habere, ne exceptis quidem iis, quæ saltem dubiæ sunt, & quas supposititias esse verosimilimum est, ex eo quod pluribus Saculis ignotæ fuerunt, nec repertæ sunt in Registris Epistolarum Pontificiarum, ab eo qui collegit universas quas reperit; & quod *Disciplina* repugnet, quæ vigeat ab ætate, quæ conditæ dicuntur. In eâ tamen opinione versatur *Gratianus Dist. XIX.* Canones autem, quos in illius opinionis gratiam affert, non loquuntur nisi de Pontificis *Decretalibus* extrâ dubium germanis & pro talibus habitis.

Item ab errore non vacant opinio quæ universas Pontificum *Decretales* inter *Canonicas Scripturas* collocat, temerariaque autoritatis *Augustini* adhibitio, cui talis error adscribitur: id tamen facere non veretur *Gratianus* *ibid. Can. 6.* eoque gravius peccat, quod agnoscat quosdam esse posse *Decretales Doctrinæ SS. Patrum*, vel *Præceptis Evangelicis* adversas, ut patet ex restrictione subjectâ *Can. 7.* scilicet ea, quæ dicitur circa autoritatem *Decretalium* intelligenda esse de *Sanctionibus* utroque vitio carentibus.

Non erravisset *Gratianus*, si attendisset autoritatem *Decretalium Siricio* anteriorum propterea, quod à *Corporis Canonum* absunt, in dubium vocatam, non tamen idèo impugnari, quod *AGG* illi *Corpori* inserta, ab eo vim Canonum habeant; verum quia persuasum habeant *Critici*, exulantes à *Codice Epistolæ* non esse *Authenticas*, & proinde non esse reci-

piendas, ut *Leges*. Ob hunc *authenticitatis defectum*, Pontifices *Collectionum Decretalium* Confirmatores, passi sunt aut jufferunt, ejusmodi *Decretales* non recipi, nec in *Scholis*, nec in *Judiciis*, ut probatur in *Observationibus circa Confirmationem Collectionum*.

Idem Autor ab errore, de quo agimus, cavere etiam potuisset, ponderando *Can. Dist. XX.* in quo *LEO IV.* *Decretales Siricio* anteriores inter *Regulas Judiciorum* non numerat, insinuatque ad id necessarium esse, ut apud *Apostolicam Sedem* habeantur simul cum *Canonibus*, id est, in *Corpore Canonum*.

Quod *Gratianus* ait, *Dist. XXI. in his omnibus quanto gradus celsior, tanto major autoritas invenitur. In Majoribus siquidem est regendi, & jubendi potestas, in Minoribus est obsequendi necessitas*; erroneum est, nisi restringatur ad casus *Canonibus* præscriptos; nam potestas *Superiorum Canonibus* ordinatur: undè nata sunt hæc præclara verba *Episcoporum* in *Concilio Pontigonensi* congregatorum an. 876. se non nisi juxta *Canones* obtemperare *Pontifici* debere *SESS. I.* Undè etiam orti sunt *Textus*, qui disertè aiunt, *Patriarchas, Primates, Metropolitanos*, aliam in *Suffraganeos* autoritatem non habere, quam quæ ipsis à *Canonibus* conceditur, *Can. 8. 9. QUÆST. III. cap. 9. de Officio Jud. ordinarii.*

Silentio suo *Gratianus* approbat opinionem *NICOLAI I.* contentam. *Can. 6. 7. 8. & 9.* quam *Concilia Pisanum, Constantinense, & Basileense*, erroneam censuerunt; scilicet, *Pontificem* à nullo *Concilio* judicari posse; illæ enim *Synodi Superioritatem Concilii Generalis* super *Pontificem* tuitæ sunt, altera suo factò, alia tùm *Decretis*, tùm *factis suis*: Prior deposuit *GREGORIUM XII.* & *BENEDICTUM XIII.* secunda deposuit *JOANNEM XXIII.* tertia *EUGENIUM IV.* Dux autem posteriores definierunt, saltem in Casu controversiæ circa *Fidem*, aut *Schismatis*, aut *Reformationis Ecclesiæ Universalis*, *Concilio Generali* subditum esse *Pontificem*.

VAN ESPEN in *Dist. XXII.* notat errorem *Gratiani* circa *Canonem Concilii in Trullo*, relatum *ibid. Can. 6.* quo ita loquens inducit *Concilium*, ut significet, se, dùm *Sedi Constantinopolitana* Secundum locum assignat, nolle eam in rebus *Ecclesiasticis Romanae Sedis* instar magnificare, quamvis *Concilium* contrarium dixerit; adjicitque *Romanos Correctores* emendavisse hunc errorem, scripto nec non, pro non tamen. Observat is præterea *Gratianum* ita composuisse hunc *Canonem*, ut *Romanam Ecclesiam* extrâ numerum *Sedium Patriarchalium* locaret, inter eas computando tantum *Constantinopolitanam, Alexandrinam, Antiochenam & Hierosolymitanam*, secutosque errorem *Gratiani* *Canonistas*, quamvis hic Autor *Can. 7. ibid.* referat *Concilii VIII. Generalis* sedente *ADRIANO II.* *habiti Definitionem*, quæ *Pontificem Patriarchis* annumerat, quos inhonorari, vel loco moveri à quoquam *Mundi Potentium*, vetat. *Clausulam* continet *Can. 1. Dist. XXV.* cujus occasione *Van Espen* observat, errorem *Gratiani* *Archipresbyterum Archidiacono* subjecisse, adversus *Definitionem Veterum rationi* congruam. Sic concipitur illa *clausula, Archipresbyter verò se esse sub Archidiacono, ejusque præceptis, sicut Episcopi sui sciat obedire.* Contendit ille indè factum fuisse, ut *Pontifices cap. 7. de Offic. Archid. & cap. 1. de Offic. Archipr.* hanc subjectionem approbarent, quia *Canones antiquos à Gratiano* laudatos, non nisi apud ipsum habebant. Quoad errorem illum probat ex *M. S. Epistola ISIDORI Hispanensis*, relata in hoc *Can. 1.* aliisque *autoritatibus*, quæ ostendunt, hanc *clausulam* à suspectâ manu fuisse adjectam. *GONZALEZ in cap. 1. de Offic. Archipr. n. 3.* refert *Canonem Concilii Emeritensis* an. 666. qui *Archidiaconum Archipresbytero* subicit, illum post hunc enumerando, *Isidorus* obiit an. 636. justa est hæc *subjectio*, eamque postulat *Dignitas Sacerdotii* suprâ *Diaconatum*. Mutatio, quam deinceps invexit usus, partim fortè nascitur ali-

aliunde, quam ab errore modo observato. Archidiaconus erat Episcopi Magnus Vicarius, hujus Dignitatis ratione Archipresbytero Superior erat.

HALLIER contendit, hunc usum in Hispaniis cepisse, à quibus in ceteras Regiones manavit. Opinionis ejus momentum est, quod Textus de illa Superioritate agentes ab Hispanis prodeant, fortè clausula observata, primus ejus fons fuit.

Infra *Can. 1. Dist. XXVII.* dicit *Gratianus*, Diaconum, qui uxorem duxerit, matrimonio contracto posse uti, si à Ministerio cessare voluerit, quoniam tanta vis est Sacramenti, ut per Votum non dissolvatur. Item *Dist. XXXI.* continentiam Clericorum accommodans regulas, quas *Dist. XXIX.* proposuit ad conciliationem Canonum, qui pugnare videntur, inservientes, quæsitâ à circumstantiis temporis, causâ, loci, personæ &c. falsò supponere videtur antè *GREGORIUM M.* extitisse tempus, quo Sacerdotes ab Uxoribus antè Sacerdotium ductis abstinere non tenerentur. Tempus quoque, quia nondum institutum, ut continentiam servarent. Porro, falsum est circa tempora *S. Gregorii* exeunte VI. vel Incunte VII. Saeculo, Matrimonii sic contracti usum Presbyteris & Diaconis licitum fuisse. Itaque, vel erravit *Gratianus*, vel ejus verba restringenda sunt ad eos, qui in Sicilia promovendi essent ad Subdiaconatum. Canonès sequentes, additâ Correct. Rom. notâ, hanc interpretationem confirmant.

Duplicem errorem *Dist. XL.* silentio approbat. Prior est, Sedem Romanam Pralatos suos sanctificare, nisi antè promotionem Sancti jam forent, in quo apice, si bona acquisita per meritum desunt, sufficiunt, quæ à loci Decessore præstantur. *Can. 1.* qui *SYMMACHO* tribuitur.

Alter est, Pontificem quantumvis perditis moribus deturpatus fuerit, nullo humano judicio, correctioni, vel coercitioni esse obnoxium; *Can. 6.* Hos errores annotare eo magis necessarium est, quod atrocissimas consecutiones habere queant. vide *VAN ESPEN* in hanc *Dist.* is observat, postremum errorem à Canonistis susceptum fuisse, idque firmissimè probat.

Peraque interpretationes à *Gratiano* relatæ *Dist. L.* ad componendos invicem Canones, quorum alii Penitentes à promotione vel exercitio Ordinum, ad quos antè lapsum evedit fuerint, excludant, alii eos ad alterutrum, vel ad utrumque admittunt, falsæ sunt, & Disciplina Saeculorum repugnantes, quæ spurias Decretales præcelsent & corruptelas morum, quas hæ pepererunt. Vide *VAN ESPEN* in hanc *Dist.* Is observat, Theologos, Canonistasque secutos fuisse has interpretationes quantumvis futiles.

Gratianus in Regulam Generalem proponit *Dist. LIII.* ut omnis qui prætermisisset aliquibus gradibus non superbiâ, sed negligentia ad majorem ascendere, tandiu à majoribus abstinere, quousque congruo tempore prætermisisset accipiat. Ita, ut, si quis Episcopus fuisset consecratus, omisso Ordinum Minorum minimo, teneretur ab Episcopatus abstinere munus, donec Ordinem prætermisillum accepisset, insinuatque aliunde, prætermisillum Ordinis receptionem semper sufficere, ut Ordo Superior exerceri queat. In quibus error duplex occurrit: prior est, Ordinis inferioris receptionem, ad Superiores exercitium semper requiri, perinde ac si Pralatus Superior numquam dispensare posset, ab Ordinum Minorum receptione; alter est, Episcopatum validè recipi posse, prætermisillo Sacerdotii gradu; nam si hæc Ordinatio sit irrita, iteranda est, nec sufficit omisium Presbyteratum suscipere, ut vulgò docent Theologi & Canonistæ. Textus ab eo allatus non loquitur, nisi de omisso Subdiaconatu antè Diaconatus, & Presbyteratus susceptionem; consecratio autem ab illo Ordine ad Ordines ipsi inferiores, non est legitima, quia longè minus insignes sunt.

Errat *Gratianus Dist. LXI.* infra *Can. 10.* inveniens, Postulationem fieri, præter solemnitatem Decreti ab

Tam. 1.

omnibus subscripti, & simplici petitione, in eoque eam ab Electione distingui; subjectus autem Canon, ad id probandum, contrarium significat.

Bis errat *Dist. LXII. & LXIII.* primum in facto, ubi docet Principes Electionis Episcoporum & Pontificum non nisi ex privilegio fuisse participes, illudque ipsis concessum fuisse, ut Schismaticorum atque Hæreticorum dissentionibus vel ambitioni obviarent; tum in Jure, cum supponit, eos aliâ illâ potestate destitui; contrarium probatum fuit in *REGULIS* circa hoc Caput collectis.

Errat in facto, cum docet, vel docere videtur *Dist. LXVII. LXVIII.* Chorepiscopos simplices tantum fuisse Sacerdotes; ut enim ostenditur in *REGULIS* circa Chorepiscopos, nonnulli Episcopi fuere, aliâs Canones de illis agentes aliter componi nequeunt; aliis munera Episcopalia ipsis tribuentibus, aliis ab eis ipsos excludentibus, aliis supponentibus, eos ordinari acceptâ Impositione manuum Episcoporum, aliis docentibus, eos ab unico Episcopo ordinari.

Referuntur apud *GONZALEM* in *Cap. 1. de excessibus Pralat. n. 7. 8. & 9.* In similes errores labitur, cum significat *Anacletum & Zephyrinum* constituisse, ut Ordinationes Quatuor Temporibus fierent: Pontificem voluisse, ut per singulos Ordines Minores transirent ordinandi ad Majores *Dist. LXXVII.* Contrarium probatum fuit in *REGULIS* circa *Quatuor Tempora, sive Ordinationes.*

In errorem inducit *Dist. LXXV.* dicens, omni tempore benedici Episcopos; dummodò jejuni, & horâ terciâ benedictionem accipiant: hoc enim significat aliis quam Dominicis Diebus id fieri posse, quod falsum est. Idem subit periculum, cum docet *Dist. LXXX. S. Petrum* præcepisse, Episcoporum Primates, seu Patriarchas in illis Civitatibus poni, in quibus olim apud Ethnicos primi Flamines eorum erant, & Archiepiscopos institui, ubi erant Archiflamines, qui medio loco habebantur: Hæc Primatum, Patriarcharum, Archiepiscoporum vocabula, *CLEMENTIS* ætate, qui hoc *S. Petri* præceptum referat, erant ignota.

Refringendum est quod ait *Gratianus* initio *Dist. XCIII.* Ut nulli liceat ei communicare, cui Pontifex inimicus ipse extiterit, nec in Ecclesiâ esse poterit, qui ejus Cathedralam deserit: aliâs esset erroneum: fieri enim potest, ut inimicus fiat Pontifex eorum, qui ejus errores averfantur, aut libidines, ejusque Cathedra cum ipso erret, ut probatum est in *Observationibus* circa Concilia Generalia. *S. CYPRIANUM Can. 3. ibid.* inducit dicentem, qui Cathedralam Petri, super quam fundata est Ecclesia, deserit, in Ecclesiâ se esse non confidat. In laudato tamen Libro de Unitate Ecclesiæ, *CYPRIANUS* docet tantum, eum, qui non tenet unitatem Ecclesiæ, vel Ecclesiæ renititur, non esse in Ecclesiâ. Vide *VAN ESPEN* in hunc *Canon.* Quod dicit Episcopus Apostolicæ Ordinationi subjacentes, ad Limina Apostolorum singulis annis sistere se debere, refringendum est ad eos, qui non longius distiti sunt, ut significant hæc *Can. 4.* verba, qui propinqui sunt.

Erroneum est dicere absolute, Constitutiones Imperatorum aut Principum circa Ordinationes & bonæ Ecclesiastica, nullius esse momenti, atque autoritatis, ut probavimus in *REGULIS* circa Constitutiones & in *REGULIS* circa autoritatem Regiam in Ecclesiâ. Id tamen profert *Gratianus* in fronte *Dist. XCVI.*

Silentium ejus in *Can. 7. ibid.* significat eum approbavisse quod sine restrictione ait *NICOLAUS I.* Scilicet à Seculari Potestate nec ligari nec solvi posse Pontificem, quem constat ab Imperatore Constantino Deum appellatum esse, nec posse Deum ab Hominebus judicari manifestum est. Non leviorem errorem continet *Gratiani* proemium in *Dist. XCVII.* quo significat Leges, quas de Rebus Ecclesiasticis, supplicante Pontifice, condunt Principes, vim suam à

T

Ponti-

Pontificiâ subscriptione, non ab Autore suo trahere; Pontifex enim, qui Principem rogat, ut Legem sanciat, eo ipso in eo potestatem hanc agnoscit, eumque idè deprecatur, ut suâ potestate dignetur uti. Undè fit, ut, quoties Ecclesia à Principibus Leges de Rebus Ecclesiasticis flagitat, soleat eos monere, Regiam auctoritatem ad Religionis præsidium ipsis fuisse divinitus tributam. Undè etiam factum est, ut ejusmodi Leges sponte suâ condiderint Principes. Magnam exemplorum copiam dant CODEX & NOVELLE, necnon Compilationes Legum Principum cæterorum. Factum hoc ita evidens est, ut illud probare inutile sit.

Atque illi sunt errores aut reales, aut speciosi, quos in *Primâ Parte* DECRETI observavimus. Speciosos vocamus eos, qui tolli possunt quarundam restrictionum ope, quæ subintelligi possunt. Eos subjicimus, qui in *Secunda Parte* occurrunt. Omittendum tamen non est *Gratianum* GREGORII VII. *Secundum* effatum inter DICTATUS, qui huic tribuuntur, amplexum non fuisse; agnoscit enim probatque *Universalis Titulum*, nec etiam Romano Pontifici congruere, DIST. XCIX. §. 3. In illo effato Titulus hic inter Pontificias prærogativas collocatur, CONCIL. TOM. X. p. 110.

ARTICULUS I.

Errores & Novi Secunda Partis.

CAUSA I. QUÆSTIO I.

SI *Gratianus* existimavit, Simoniam esse Criminum atrocissimum, idè de Criminibus agere instituens, à Simonia exorsus fuerit, ut notat Glossator vetus, in errorem impedit; juxta enim ejus principia, nihil in Simoniam gravius excogitari potest, quam quod illa sit Hæresis realis, cujus speciem tantum fert, quoniam Simoniacus SPIRITUM S. pro merâ Creaturâ reputare videtur.

Pluribus in locis ejusdem *Quæst.* significat Ordinationem Simoniam laborantem in seipsâ, quoad substantiam suam esse irritam, non verò simpliciter quoad suos effectus: una ex ejus rationibus est, quod Ordo sit Sacramentum dignitatis, quod majorem idè, quam aliud quodvis, dispositionem requirit, cum cætera dentur solum in utilitatem accipientium, hoc autem ad aliorum maximè utilitatem conferatur; alterum momentum est, quod simoniacus Hæreticus sit; Sacramenta autem dignitatis ab Hæreticis collata, sunt irrita; quod ab errore non discrepat.

CAUS. II. QUÆST. V. *Gratianus* circa factum errat, cum ad Conciliationem Canonum, qui Sacerdotibus Sacramenta interdicit, cum iis, qui eos Juramento se purgare præcipiunt; dicit, Canones primi generis agere de Juramentis incautis; quod impossibile est; aliâ enim inutilis fuissent ii Canones; cum enim Juramenta incauta, seu temeraria, Laicis interdicitur, à fortiori Sacerdotibus illicita esse debent; itaque Canones, qui Juramenta ejusmodi Laicis interdicit, quoad Sacerdotes etiam sufficiunt.

Sub finem hujus *Questionis* multos congerit Canones, qui *Vulgarem Purgationem* in variis Casibus comprobant, nihilque adjicit, quo significet, eam se improbare. Putavit, Ecclesiam comprobare posse hunc usum in certis casibus, ad exemplum Sacrificii Zelotypiæ. Longum tamen est discrimen: Deus enim illius Sacrificii institutione suos illi dare effectus vel se testabatur, eosque producere poterat; Purgationis autem per Communionem Sacram, aut Sacrificii celebrationem, cum non sit autor, ea fieri non potest, quin tentetur Deus, subeatque periculum erroris, tum proprii, tum alieni.

Falsò supponit QUÆST. I. *ibid.* crimen manifestum Judici vel aliis, qui in locis versantur, ignotum

esse posse, quod vulgari intellectui in his rebus repugnat; verba enim *manifestum & notorium*, sunt Synonima: per *notorium* autem intelligitur, quod omnibus Incolis notum est. Quoniam igitur docet, reum crimen suum opere suo confitentem, sine examinatione omniisque Judicii solemnitatibus damnari debere, prævia, quotquot sunt, distinctiones inutiles sunt atque argumento ineptæ. Quod ait *ibid.* duas aut tres correctiones antè damnationem fieri debere in crimine manifesto, improbat ab *Anton. August. Dialog. XVII. lib. 1. de Emend. Grat.* Exemplum incerti Corinthii à *Gratiano* adductum adversus eum facit; non enim apparet, eum à S. PAULO monitum fuisse.

VAN-ESPEN in hanc causam observat, errorem *Gratiani* circa Factum in errorem circa Jus traxisse Canonistas. Scilicet *Canone* à S. GREGORIO desumpto probari, ipsum putavisse Laico demandari posse, ut Prælati Ecclesiastici purgationem recipiat. Idem Autor *ibid.* observat alia plura errorum circa factum exempla, qui errores circa Jus peperere. Desumpta sunt illa è spuris Decretalibus, quæ cum germanæ viderentur, Pontifici tributa fuit autoritas Disciplinæ Sæculorum anteriorum contraria: scilicet plenitudo potestatis, ex eo proveniens; quod omnem Ecclesiæ Jurisdictionem velut fons contineat; eam cæteri ab ipso, ac tantumdem, quantum ipse dare dignatus est, acceperint, ipse sibi jus illam prout libuisset restringendi servaverit.

Confirmat idem VAN-ESPEN quod probatum est in Dissertatione, quæ inscribitur, *Opiniones Ultramontane funditis convulsa*, ubi distributive ostenditur, Pontificem spuris Decretalibus, aliisque supposititiis Actis, debere univèrsas ferè, quibus fruitor, aut frui, juxta Canonistas Ultramontanos, potest, prærogativas; atque observatur, periculosissimum ex iis juxtaque studiosum, nihil aliud laudare, ut eas confirmet, quam spuria Acta vel fraudi posteriora. VAN-ESPEN sub finem hujus *Causæ* asserit, Juris Civilis solemnitates in Ecclesiasticis Judiciis non fuisse introductas nisi post Sæculum VII. aut VIII. undè sequitur *Gratianum* erravisse in facto notabili, dum putaret illas in his Judiciis jam fuisse usurpatas, tempore Decretalium Pontificibus priorum quatuor Sæculorum tributarum. Legitimas enim eas Decretales censuit, quæ ejusmodi solemnitates, velut res in Judiciis Ecclesiasticis requisitas, commemorant.

CAUS. III. QUÆST. I. *Gratianus*, cum probavisset Episcopum à Sede suâ absque legitima reatus convictione dejectum, antè omnia restitui debere, Pontificem ab hac regulâ eximit, atque, ut exceptionem probet, laudat *Can. 9. Dist. LXXXIX.* qui jubet à Sede Romanâ detrudi eum, qui eam sine electione Canonica occupaverit. In rationem discriminis asserit, quod Judex non inveniatur, cujus officio ille Apostaticus possit excludi; Episcopi autem Judicem habeant: quo in loco plures sciant errores. 1. Regula, quam proposuit, ad Jus Naturale pertinet; quatenus illud jubet unicuique jus suum reddere; Pontifex autem non debet, nec potest ab hac regulâ excipi. 2. Sentus laudati Canonis est, iterum debere obniti & intercedere, ne quis Sedem Apostolicam invadat; quod faciunt ii, qui Canonice electi non sunt. 3. Jam vidimus, Concilium Generale esse Judicem Pontificis, itaque falsum est, ejus Judicem non inveniri. 4. *Gratianus* comprehendit in exceptione promotionem Simoniacam; agnoscere autem debet in casu Simonia Pontificem alicui Judici subjectum esse; siquidem docuit supra CAUS. I. Simoniam esse hæreseos speciem, & *Can. Si Papa Dist. XL.* Pontificem à Fide deviantem ab Homnibus posse judicari.

Ibid. QUÆST. VI. *Canon 15.* in errorem inducere potest, qui ita potest intelligi, ut Pontifici tribuatur facultas Provinciam Judicibus iniquis subijcere.

Ibid. QUÆST. VII. *Gratianus* Tribunal exterius cum interiori confundit. In hoc nemo judicare aut dam-

damnare alios debet, cum sibi equalis, aut majoris nequitia conscius est: in illo, quicumque Jurisdictionem habet, seu judicandi potestatem, ea potest uti, nisi criminis reus sit, quod ipsum vel hac potestate privet, aut ejus suspendat exercitium. Tale est in Ecclesia illud, quod Excommunicationem, aut Suspensionem annexam habet, posito quod denunciata sit. Tale est in Saeculo illud, quod Leges Civiles hujus potestatis privatione vel ejus exercitii interdictione coercent, alias illud exercitium non est irritum sed indecorum, ubi culpa publica est. Per forum interius hic intelligimus forum Conscientiae, non Penitentiae; in hoc enim Confessarius non privatur potestate Clavium, aut earum exercitio, ratione criminis, nisi crimen tale sit, ut excommunicatum aut suspensum autorem suum faciat, Censuraeque denunciata sit.

CAUS. V. QUÆST. IV. ostendimus in REGULIS circa Causas Majores, quod, ante spurias Decretales, Judicium Episcoporum non fuit reservatum Pontifici, imò in quibusdam addititiam esse clausulam reservationis. Itaque Gratianus errat in facto, cum Sedis Apostolicae auctoritatem à veteribus Canonibus excipit, qui Provincialibus Episcopis Judicium tribuunt.

CAUS. VI. QUÆST. IV. multi sunt errores circa factum; 1. Quod Episcopos *Electos* nuncupat Episcopos Provinciae, de quibus agitur *Can. 14. Concilii Antiocheni*. 2. Quod sic Canonem vertat, ut sensus sit, in discordia Judicium vocandum esse Metropolitanum Provinciae vicinæ, de quo *Canon* non loquitur. 3. Quod ab hoc Canone excipit casum, quo Provincia Primatem habuerit; nondum enim constituti fuerant Primates mediante Saeculo IV. quo habitum fuit illud Concilium. 4. Quod excipit casum appellationis ad Pontificem à Definitione *Can. 15. Concilii ejusdem*, quia Judicium Episcoporum in Episcopi damnatione consentientium immutabile manere debet; 5. Quod contendit *Can. 4. Concilii Sardicensis* hanc exceptionem probare; vide VAN ESPEN in hanc *Quaest.*

CAUS. VII. QUÆST. I. Gratianus, cum ex multis Canonibus probavisset, Translationes Episcoporum certis casibus esse licitas, eos componere volens cum iis, qui vetant novum dari Episcopum Ecclesiis, quarum adhuc vivunt Praefules, dicit Episcopum translatum, esse velut mortuum ejus respectu, à quâ translatus est, & proinde hos illos Canones non adversari. Hac conciliatio videtur erronea aut saltem coacta & reluctans; nam posterioris generis Canones de morte temporali agunt: nituntur in indissolubilitate vinculi, quo Episcopus Ecclesiae cohaeret, eamque conferunt indissolubilitati vinculi Matrimonii: nituntur etiam hac Sententiâ, in quâ quis intitulatus est Ecclesiae, in eâ permaneat; unde fit, ut cæteris Clericis idem quod Episcopus interdicitur, scilicet mutationem Tituli, quoniam Titulus Ordinationis naturâ suâ perpetuus est. Itaque, relicto hoc perfugio ad fictitiam mortem, quæ casus demissionis meræ & simplicis, resignationis in favorem, & permutationum, complecteretur. Ad componendos hos cum illis Canones, dicendum est simpliciter, hos exceptionem continere, quæ rara esse debet, in solis casibus urgentis necessitatis, aut evidentis utilitatis: illos verò continere regulam, quæ communis ac generalis esse debet. Neddum translatus defunctus sit respectu Ecclesiae, à quâ migrat; sunt casus, in quibus ad eam remeare potest, si ejus utilitas id requirat. Translationes sunt dispensationes à Canonibus, qui jubent stabilitatem in Titulo Ordinationis usque ad mortem. Porro, raræ debent esse dispensationes. Jam verò, si admitteretur Gratiani interpretatio, creberrimè fieri possent, illæ Canonibus. Igitur propter malos, quos parare posset, effectus, eam refellendam esse, fusiùsque, quam pro more, duximus.

CAUS. IX. QUÆST. I. supponit errorem, quem supra difertè docuit: scilicet, Ordinationes ab Hæreticis.

factas, esse nullas, idque nominatim dicit de iis, quæ sunt ab illis, qui nominatim excommunicati sunt.

QUÆST. II. supponit, Pontificem ordinare posse Diceceanos Episcoporum absque horum permissione; propositam enim quæstionem, restringit ad Archiepiscopum, Primatem & Patriarcham, superiusque, ut notavimus in *Dist. XXII.* Pontificem è numero Patriarcharum exemit; hoc autem supponit ex falso principio, quod Papa universalem Jurisdictionem habeat; quod cæteri ab ipso suam portionem habeant; quod hanc ipse iis concesserit, reservato sibi eam pro lubitu restringendi jure.

Ibid. QUÆST. III. insinuat, Pontificem dilatare posse Jurisdictionem Metropolitanorum, Primatum, & Patriarcharum, per Privilegia Canonibus & Consuetudini, quibus potestas eorum ordinatur, contra. Vide Clausulam, quâ *Can. 8.* clauditur, quam Eruditi ab aliquo *Pseudo-Isidori* imitatore adjectam fuisse suspicantur.

Ex eodem principio docet, solam Ecclesiam Romanam cæteras judicare quidem posse, sed ipsam à nullâ, nequidem ab Universali Ecclesiâ, judicari. Tribuit Metropolitanis atque in eorum personâ, Primatibus, & Patriarchis, facultatem supplendæ Prælatorum in omnibus casibus negligentia, quam tamen non habent, nisi in casibus à Jure memoratis, vel in iis, in quibus illam per usum legitimè præscriptum adepti sunt.

Confundit jus monendi caritative Episcopos negligentes, ut corrigant suos Diceceanos, cum jure in eos agendi, sive judicio procedendi.

CAUS. X. QUÆST. I. sub finem, significat, bona Ecclesiastica Principum auctoritati non subijci, dicens, Ecclesiae facultates à Laicorum dispositione esse immunes. Quod adversatur *c. 1. Dist. VIII.*

QUÆST. III. quod dicit de Jure Episcopali, quod vocatur Cathedraticum, *part. 2.* sub finem, non congruit Canonibus, scilicet illud consistere in parte Oblationum factâ die anniversario Dedicationis, aliisque diebus solemnibus, eamque modò majorem, modò minorem esse, prout conventum fuerit Dedicationis tempore; nam jus illud est Census, quem Curati solvunt Episcopo in honorem Ecclesiae Cathedralis, definitus à Consuetudine Diceceon, ab omni conventionem independens. Id probatum fuit in *REGULIS* circa Jurisdictionem Ecclesiasticam.

CAUS. XI. QUÆST. III. dicit, Canonem, si quis *suadente*, non privare nisi ab ingressu Ecclesiae & à Communionem Eucharistiae: quod evidenter repugnat verbis hujus Canonis, ut patebit legenti, & observatum fuit in *REGULIS* circa hanc excommunicationem. Vid. *part. 3. Conciliationis Can. 24.* subiectæ.

Contendit, quod, si quis postulatus fuerit criminis, quod non patravit, cujus tamen in judicio convictus est, sententia non sit injusta ob defectum materiz, posito quod aliud crimen admiserit in judicio non probatum; ideòque is Sententiæ subijcere se, etiam in foro interiori, debeat; quod falsum est; nam Sententia non cadit nisi in crimen ad Judicem delatum, quod cum sit falsum, Sententia nulla est, quoad Materiam, *part. 5. & 6. Conciliationum GRATIANI.* Hac enodata fuit difficultas in *REGULIS* circa Censuras.

Censuram Sententiæ à Canone lata confundit, cum Censurâ Sententiæ ferendæ à Judice, docens, alios Excommunicatos vitandos non esse, quàm qui nominatim à Judice damnati fuere, quos, per Excommunicatos, nominatim intelligit. Itaque, juxta *Gratianum*, vitandi non erant ii, qui sciebantur incurrisse Censuras ipso falso dictas. Contrarium ostensum fuit in laudatis Regulis.

CAUS. XII. QUÆST. I. docet, Clericos ab infantia in Ecclesiâ educatos possidere nihil proprium posse, quoniam ex bonis Ecclesiasticis necessaria percipi-

cupiunt: in quo confunduntur Religiosi cum Clericis. Significat, Episcopos Orientales conjugatos esse, liberosque habere, ideòque ipsis concedi habere propria, ad suos & suorum usus, hincque insinuat, illis uti conjugio; quod falsum est. Eandem rationem extendit ad Clericos Minores, qui uxores habent & liberos, vel liberos tantum. *Cum ergò &c.* Hæc autem ratio Canonibus benè multis adversatur, qui permittunt, vel permissum supponunt Clericis non conjugatis proprium habere. Insinuat, Clericos solos res suas in communi habuisse in exortu Ecclesiæ, Actus autem *Apostolorum* contrarium ostendunt; de rebus verò, &c.

C A U S. X I V.

QUÆST. I. *Gratianus* dicit, Perfectum posse in iudicio stare, non captando lucrum, sed evitando damnum. Nugatoria autem videtur hæc distinctio; neque enim potest quis iudicio contendere, nisi sibi partum saltem habeat jus ad rem litigiosam, cujus damnum patietur, si iudicio nolit experiri.

QUÆST. VI. sub finem, *furtum autem non tam in quantitate rei, quam in affectu furantis consideratur.* Hæc propositio falsa est, si agatur de culpæ gravitate, quæ eò major est, quòd res est majoris momenti: sed vera est, si agatur tantum de naturâ culpæ; rei enim vel minimæ verum sit furtum. Canon subiectus huic intellectui favet.

C A U S. X V. Q U Æ S T. I I. sub finem.

Perperam interpretatur *Canonem* Concilii *Tarracensis*, an. 516. qui vetat Sacerdotes munera patrociniis exigere *Secularium pro impensis, Judicum more;* cum enim de Regularibus intelligit, huiusque interpretationis rationem afferens, ait, generali Consuetudine receptum esse & moribus approbatum, ut Clerici Advocatorum more Patrocina impendant, muneraque exigant ac suscipiant; satis enim fuisset monere, Canonem hunc non vigere quoad Clericos, sed tantum ergà Regulares, nec Disciplinam Sæculi VI. debuerat exæquare Disciplinæ, quæ vigeat Sæculo XII.

QUÆST. VI. Plures refert atque approbat *Canones* perniciosos in eo, quòd alii docent Excommunicationem Subditos à Sacramento Fidelitatis absolvere. Unus est *GREGORII VII.* alter *URBANI II.* Ceteri tribuunt Pontifici jus deponendi Principem. Neutri autem argumento congruunt. Confutati sunt illi in *REGULIS* circa Principes, & in *REGULIS* de Excommunicatione.

C A U S. X V I. Q U Æ S T. I.

Relato, in *Can. 2. GREGORII* dicto, scilicet, *Nemo potest & Ecclesiasticis Obsequiis deservire, & in Monasteriis Regulâ ordinatè persistere &c.* Infra *Can. 36.* dicit, illud intelligendum esse de Regularibus, de iis scilicet, qui in numero Cardinalium vel Episcoporum ordinati, Monasterii sui dispensationem sibi reservatam continent. Quod manifestè repugnat menti Pontificis, qui attendit Ecclesiastica Munera postulare operas, cum Solitudine, Silentio, Jeuniis, crebris Meditationibus, austeritate Professioni Religiosæ annexis, incompatibiles.

Post multos *Canones*, qui probant Monachos Decimas agrorum suorum Parochialibus Ecclesiisolvere debere, unum refert à Concilio *Cabillonensi* II. conditum, quem *Moguntinensi* Concilio tribuit, & quem ad Monachorum commodum detorquet, addito verbo, *suas*, quo transfertur ad Ecclesias Monachorum id, quod ait *Canon de Parochialibus.* Jubet quippe, ut Abbates ex Agris & Vincis, quos ad suum aut

Fratrum stipendium habent, Decimas ad Ecclesias deferri faciant. Verbo, *Ecclesias*, *Gratianus* adjecit *suas*, atque ita tribuitur Ecclesiis Monachorum id, quod Ecclesiis Parochialibus dat Concilium, juxtà usum Sæculi IX. quo habitum fuit.

Deinceps *Can. 47.* laudat in ejusdem exemptionis patrociniis Decretum *PASCHALIS II.* quod in nullo ejus Pontificis Opere reperitur, neque apud alium quemvis Autorem *Gratiano* vetustiore. Hunc inter *Canones* incertos *PASCHALI II.* tributos collocat *LABBEUS.*

Quod additur à *Gratiano* ad stabiliendam hæc exemptionem, discutietur in *REGULIS* circa Decimas: interea observabimus, quòd, cum in præjudicium tertii concessa fuerit hæc Dispensatio, requirebatur urgens necessitas, aut evidens Ecclesiæ utilitas.

QUÆST. II. videtur invenisse atque excogitavisse distinctionem Ecclesiarum à Monachis pleno jure possessarum, & earum, quæ sic non possidentur. Hæc in eo consistit, quòd institutio autorisabilis Curatorum harum, pertineat ad Episcopum; illarum autem institutio pertineat ad Abbatem, seu ad Monasterium. Unicum *Canonem* *JOANNIS* Pontificis, omisso quoto, ad stabiliendam hæc distinctionem laudat, qui proinde incertæ autoritatis est, eoque magis quòd opponatur *Canon* *URBANI II.* cujus autoritas certa est, is autem *Sextus* hujus *Quæstionis*, recepta tamen fuit distinctio propter autoritatem *Decreti* ex Autoris eximinatione partam.

QUÆST. III. *Romanæ* Ecclesiæ tribuit hoc privilegium, ut Centenaria tantum adversus illam valeat præscriptio. Lex *JUSTINIANI*, quam in hanc rem laudat, omnes Ecclesias complectebatur, fuitque abrogata ab eodem Imperatore, nullâ, ne *Romanâ* quidem, exceptâ Ecclesiâ. Hanc abrogationem, quoad suam Ecclesiam, agnovit *S. GREGORIUS.*

C A U S. X V I I.

VAN ESPEN plures annotat errores graves in Conciliationibus & expositionibus *Gratiani* atque in *Canonum* defectu. Hi apud illum, si opus fuerit, videri possunt. Satis erit observare, hic *Gratianum* componere volentem *Canones*, quorum alii unico probationis anno contenti sunt, alii plures requirunt, excogitavisse distinctionem personarum notarum, circa quas annus sufficit, & ignotarum, quæ triennio indigent. Hæc nullum habet in relatis *Canonibus* fundamentum.

Ibid. QUÆST. IV. *Can. si quis suadente 29.* suprâ vidimus, ad *CAUS. XI.* QUÆST. III. *Gratianum* alium non tribuere effectum *Canonis*, si quis suad. nisi privationem ab ingressu Ecclesiæ, & Communionem; aliud cogitavisset, si perpensisset, reservationem absolutionis ad Pontificem, quam inducit hic *Canon*, cum necessitate ipsam adeundi, ad hanc recipiendam, necnon qualificationem Sacrilegii, quam crimini proposito inurit. Inauditum quippe est, Excommunicationem Minorem, præsertim eam, quæ non excludit à Sacramentis Confirmationis, Penitentia, atque Extremæ Unctionis, reservatam fuisse Pontifici, nullumque aliud delictum, cui ipsa annexa fuerit, ita severè coercitum fuisse, ut videri potest in Collectione ejusmodi Excommunicationum, quam damus in *REGULIS* circa Censuras.

C A U S. X X.

QUÆST. I. initio *Gratianus*, dicit, Parentes, quinque prioribus etiam Sæculis Ecclesiæ, habuisse jus Liberos suos Domino dicandi antè pubertatis ætatem, absque eorum consensu. *Canones* ad id probandum subiecti contrarium evincunt. Adi *Disciplinam* *THOMASSINI* Part. 2. Lib. 1. Cap. 45. ubi probat, Ecclesiam Græcam & Ecclesiam Latinam hanc potestatem in Parentibus non agnovisse, Sanctumque *BASILIIUM*

SILIIUM à *Gratiani* laudatum, ei prorsus repugnare. VAN ESPEN in hanc *Quæst.* idem dicit de S. BASILIO illudque probat.

QUÆST. IV. *sub finem*, dicit, Monachis, sine Abbatibus consensu, *vota abstinentiæ, vel alicujus districtio- nis, quæ generalem consuetudinem suorum excedat, vo- vere non licere, ne super eo Fratres scandaliscentur*; Nec excipit casus, in quibus Consuetudo Monasterii, Status Monachalis substantiæ adversatur. VAN ESPEN in hanc *Quæst.* merito contendit, hanc exceptionem esse necessariam, neque ullam habendam esse hujus prætextu scandali rationem, quia iniquum est, ut pote proveniens ex eo, quòd quis suo fungatur officio, isque simile est, de quibus loquitur S. GREGORIUS. *Cap. 3. de Reg. jur. Utilius scandalum nasci permittitur, quam veritas relinquatur.*

C A U S. X X I.

QUÆST. I. favet pluralitati Beneficiorum Incom- patibilem 1. Dicens Canones, qui vetant in duabus Ecclesiis Clericum connumerari, de Ecclesiis duarum Civitatum intelligi.

2. Posse aliquem tenere Archiepiscopatum quasi Titulatum, & Episcopatum quasi Commendatum; nec id restringit ad Casus urgentis necessitatis, aut evidenter utilitatis, neque etiam monet, id fieri ad tempus, & in merâ administratione consistere.

3. Aliquem duas Ecclesias posse habere jure spe- ciali tanquam Titulatas; Canones autem subjecti loquuntur de Casu, quo prior Ecclesia vastata est; itaque, qui transfertur ad aliam Ecclesiam, unicam tantum habet. Secum pugnat in fine, dicens, hoc casu Episcopum uni præfidere tanquam Titulata, alteri tanquam Commendata.

C A U S. XXIII. QUÆST. VIII. *infra Can. 20.*

Relatas autoritates in utramque partem quæs- tionis, utrum Clerici privata, an Pontificia autori- tate, an jussu Principis arma sumere debeant, Au- tor conciliat, distinguendo eos, qui ex Decimis & Præmiis vivunt, quales erant Levitæ, ab iis, qui Prædia, Villas, Castella, & Civitates possident, his- que accommodat Canones affirmativam partem tenentes, cæterosque Clericos prioris conditionis. Hæc distinctio prorsus inepta est: quoniam Militia statui Clericali penitus opponitur: itaque, illa à Clericis exerceri nequit, quamvis Feuda, aliæ immobilia possideant, sed ii tantum possunt, tenenturque sumptibus suis ad rei bellicæ impensas conferre.

C A U S. XXIV. QUÆST. I.

Contendit *Gratianus*, Hæreticos, Schismaticos, Excommunicatos, omnem ob has causas amisisse potestatem ligandi & solvendi, excommunicandi & reconciliandi, administrandique singula Sacramenta, excepto Baptismo; idque probare nititur per autori- tates, quæ videntur significare, potestatem ejusmodi non nisi intrâ Ecclesiam haberi posse, quoniam ad eam requiritur Spiritus Sanctus, quo carent illi, qui extrâ Ecclesiam sunt. Vide ejus verba *infra Can. 4. 37. & 39.* Plura jam loca notavimus, in quibus eundem errorem insinuat.

QUÆST. II. *infra Can. 5.* dicit, esse crimina, de quibus accusari quilibet & damnari seu excommuni- cari post mortem potest; aptius locutus esset dicen- do, eos Excommunicatos posse declarari, subjectaque ab eo exempla nihil aliud probant.

QUÆST. III. *infra Can. 1. & 9.* Restringendum est ad Excommunicationem irritam, id quod dicit de Excommunicatione illicitâ; quæ enim simpliciter illicita est, non verò nulla, eum constringit, quem ferit: generatim verò dicit, Excommunicationem illicitam non lædere excommunicatum, sed ex-

Tom. I.

communicantem. Hoc argumentum fufius expo- situm est in REGULLIS circa Excommunicationem.

C A U S. XXV. QUÆST. I. *infra Can. 16.*

Gratianus, post collectos Canones non paucos Pon- tificum, qui dicunt, Sedem Apostolicam ad obser- vationem Canonum cæteros allicere exemplo suo debere, eamque singularem, accuratioremque, quam cæteros, eorum observationem profiteri; cum perciperet illos proposito suo repugnare, scilicet Ponti- fices privilegia, prout libuisset, concedere posse: CHRIS- TO Pontificem confert, ac dicit quòd, sicut ille Legis erat Dominus, cui se tamen aliquoties seipsum humiliando subjecerat, & quam solvere, cum liberet, poterat, illam tamen impleverat; sic & Pontifex De- cretorum Dominus est, eaque, propter reverentiam, humilitatemque observat, *non necessitate obsequendi, sed autoritate impertiendi.* Hæc comparatio maximè adu- latoria est, illatenus inaudita, repugnansque naturæ Legum Ecclesiæ, quæ condi non debent, nisi ad utilitatem totius Corporis, & quæ proinde negligi non debent, nisi id publicum requirat commodum. Hoc argumentum fufius disputatum est in REGULLIS circa Dispensationes, ibidemque probatur, ipsos etiam Sæculi XII. aut XIII. Pontifices agnovisse, se dispensare non posse præter Casus urgentis necessitatis, aut evidenter Ecclesiæ utilitatis. Si jure merito negatur Pontifici, Titulus Patroni, ac Domini honorum Ecclesiæ, quòd magis illi negari debet qualifica- tio Domini Legum Ecclesiæ? Gravioris sunt momen- ti Leges, quam bona. Quemadmodum igitur id, quod in gratiam potestatis Pontificalis in bona Ecclesiæ gravius, illasâ æquitate & veritate, dici potest, in eo stat, quòd sit Primus eorum Dispensator, Procurator, Oeconomus: ita sufficere debet, si Pon- tifex insignem Primi Canonum Dispensatoris Titu- lum gerat.

Aliam deinceps affert conciliationem *Gratianus* scilicet omnes Canones, aut nominatim, aut tacite continere Clausulam, *salvâ autoritate Sedis Apostolicæ.* Priore felicior non est hæc conciliatio; nullus est enim *Gratiano* anterior Canon, qui contineat hanc Clau- sulam, nisi à spuris Decretalibus, aliisve suppositi- tiis Actis accitus. Hi annotabuntur Canones, ubi de hoc Actorum genere Corpori Juris inserto agetur.

QUÆST. II. *infra Canon. 21.* Privilegia melioris con- ditionis facit, quam Canones, in eo, quòd dicit, Pontificem ea non commutare, nisi prout æquitas requirit, *Rationis tamen æquitate consideratâ; unde vel pietatis, vel necessitatis intuitu, semel à se concessa valet in totum vel in partem commutare.* Similis le- gitur modificatio in loco supra laudato, circa potestatem Pontificis in Privilegia: *Consideratâ tamen rationis æquitate, ut, quæ mater justitiæ, in nullo ab eâ dissentire inveniatur.* Si sic restringitur Pontificia potestas in Privilegia, id fit ob conservationem Com- modorum tertii, & boni privati: quoniam itaque publica utilitas, ad quam procurandam conduntur Canones, privata anteponenda est, ita restringen- da esset ad Casus æquitatis Pontificia in Canones potestas.

C A U S. XXVI. QUÆST. VI.

Gratianus Penitentiam occultam cum publicâ con- fundit, & Absolutionem, quæ in illâ concedebatur, cum Reconciliatione in hæc necessariâ. Reconcilia- tionem hanc in publicam & occultam distinguit. Publica autem semper fuit, sicut impositio Peni- tentiæ, inter sacra peragebatur, nec inconsulto Episcopo, quantumvis periclitaretur reus publicus, concedi poterat. Hæc ad salutem necessaria non erat: itaque nihil metuendum erat hæc parte Penitenti, qui absque illâ moriebatur. Reconcilia- tionis defectus non obstabat, quominus Penitens à

T 3 pecca-

peccatis suis absolveretur: Itaque, necessarium non erat, ut à reservatione Reconciliationis ad Episcopum, exciperetur casus imminenti mortis; imò, cum Absolutio ad salutem necessaria sit, Presbyteris semper licuit eam dare in casu necessitatis, quamvis reus casibus reservatis implicaretur. Hac observatione labefactantur omnes Auctoris conciliationes.

Quæstio, quam proponit, nimis vaga est: nimirum quærit, an Presbyter possit inconsulto Episcopo reconciliare eum, quem excommunicavit Episcopus. Ostensum fuit in REGULIS circa Censuras, plures in veteribus Canonibus commemorari Excommunicationum species, sexque Minores fuisse: commonstratum etiam fuit, præter eas fuisse unam Majorem, quæ erat *ferenda* ab Episcopo, tanquam Judice, Sententiæ, aut Sententiæ à Lege *lata*, quæ *ipso facto* incurrebatur. Canones à Gratiano laudati innuunt, eum de Excommunicatione Penitentiarum annexâ loqui. Lata à Judice Excommunicatio semper ipsi reservata fuit, ejusve Superiori, si provocatum fuisset.

CAUS. XXVII. QUÆST. I. *infra* Can. 43.

Volens conciliare Canones, qui dicunt Matrimonium à Monachis aut Monialibus contractum, esse ratum, neque dividendos esse Conjugatos, neque admittendam ad Penitentiam infraçti voti mulierem, nisi mortuo viro, si Matrimonium inter Sæcularem & Monialem contractum fuerit, cum eis, qui significare videntur, ejusmodi Matrimonia esse nulla, per qualificationes adulterii, incestus, sacrilegii, & concubinitus: ad hoc propositum adhibet distinctionem Voti solemnem, quæ in nullo vetustiori Autore reperitur, sicut diximus in *Dist. XXVII.* ubi eadem materia agitur. Quoad Canones, qui Moniales conjugatas ad Penitentiam, donec Maritus defunctus sit, admitti vetant, reluctantem interpretationem adhibet, dicens quòd, si à Marito recesserint, ipse tum earum respectu mortuus habebitur, tumque illæ ad Penitentiam admitti poterunt. Hoc argumentum discussum fuit in *Historiâ Impedimentorum Voti atque Ordinis*, seu *Traditione circa Matrimonii Sacramentum*, ostensumque, non constare, quòd hæc Impedimenta illud diremerint antè Sæculum XII. QUÆST. II. *infra* Canonem 39. conciliando Canones, qui docent, esse Matrimonium inter Sponsam & Sponsam, cum eis, qui dicunt non esse Matrimonium, priores de Matrimonio initiato intelligit, posteriores de Matrimonio consummato, significatque, Matrimonium initiatum esse dissolubile, illudque solum, quod consummatum est, esse indissolubile: solumque hoc posterius ratum nuncupat. In quo bis errat; 1. Quòd dissolubile dicat Matrimonium per Sponsalia de præsentibus contractum. 2. Quòd rati appellationem ipsi non tribuat.

CAUS. XXVIII. QUÆST. I. *infra* Can. 17.

Innuat divortium Infidelibus interdictum esse, & proinde secundum Matrimonium non valere apud eos, nisi *Lege fori*, non *Lege poli*. Hæc ab aliis duabus Quæstio dependet; 1. Utrum certum sit, indissolubilitatem esse Juris Naturalis, quoad omnes Homines? 2. An, posito quòd talis sit, id satis ab Infidelibus cognoscatur, ut astringi possint? Utrumque discussum in *Traditione circa Matrimonium Tom. III.*

QUÆST. II. dicit, Infidelem conversum, Sociam in infidelitate perseverante, non teneri ad cohabitandum cum illâ, quamvis illa pacificè cohabitare velit; verum discedere posse, ita tamen ut, illâ vivente, aliam non superducat, nequidem excepto casu, quo Infidelis propter negatam sibi cohabitationem, ad alias transit nuptias. Secunda pars hujus opinionis nulli Canonum innititur; prior in *Can. 10. 11. & 12. ibid.* QUÆST. I. fundatur.

CAUS. XXIX. QUÆST. II.

VAN ESPEN asserit, *Gratianum* erravisse in eo, quòd errorem conditionis proposuit, ut Impedimentum Matrimonii dirimens, atque, propter ejus auctoritatem, illud Impedimentum admissum fuisse. Vide ipsum in hanc QUÆST. Ut autem facilius & fanius hac de re judicare possis, adi *Traditionem circa Sacramentum Matrimonii Tom. I.* ubi historia textitur Impedimenti servitutis.

CAUS. XXX. QUÆST. *infra* Can. 40.

Gratianus ex auctoritatibus à se collectis concludit, virum aut mulierem, quæ filium aut privignum de Sacro Fonte suscepit, vel coram Episcopo ad Confirmationem tenuerit, posse invicem cohabitare, nec casum excipit, quo uterque facti particeps est, *Can. 3.* exceptum, nec casum, quo maritus præter necessitatem, uxoris ad id consentientis filium baptizat, exceptum *Can. 7.*

QUÆST. II. Quod docet, Parentes Liberos suos nondum adultos desponsare non posse absque illorum consensu, pugnat, cum eo, quod docuit CAUS. XX. Parentes Liberos suos Dominò dicere posse in Monasterio sine ipsorum consensu. Ratio Canonelque eadem postulabant Doctrinam in utroque argumento. *Cap. 1. de Desponsat. Impub.* ab HORMISDA aut HONORIO I. acceptum, illud de Matrimonio difertè dicit; quemadmodum nonnulli eorum, quos collegit CAUS. XX. QUÆST. I. illud expressè docent de Statu Monachali. Ratio utriusque potestatis est, quòd, ante pupertatis ætatem, aliam quam Parentum voluntatem Liberi non habeant. Qua de re fusè in *Tractatu Historico de patria potestate circa filiorum conjugia.*

QUÆST. III. Duos Canones contrarios refert, quos non conciliat, licet illud facile sit, dicendo, posteriorem anteriori derogavisse. Hic à PASCALI II. conditus est, fertque, spiritualem filiam filio naturali Patrini sui post compaternitatem nato nubere non posse; ille est URBANI II. qui contrarium statuit: huic URBANO PASCALIS II. successit.

QUÆST. IV. Eadem viâ componere potuisset *Can. 1.* à NICOLAŌ I. desumptum cum *Can. 4.* à Concilio Tribur. accito illi posteriore; Prior fert hominem orbem ducere non posse commatrem uxoris suæ defunctæ, si hanc post commaternitatem cognoverit: alter, ducere posse statuit. Perperam id exequitur *Gratianus*, dicens, posteriorem loqui de casu, quo post commaternitatem cognita non fuit uxor: hæc autem restrictio omni caret fundamento.

QUÆST. V. *Can. 1.* ostensum fuit in *Inquisitione historica Doctrina Canonum Corporis Juris circa potestatem Parentum in Matrimonium Liberos suorum impuberum*, pseudo *Evaristum* putavisse, Matrimonium, de quo in hoc textu agitur, ob defectum consensû Parentum irritum esse: item ostensum fuit, Clausulam, quæ in fine legitur, adjestitiam esse, quoniam præcedentibus repugnat, in quibus supponitur, Conjugatos sine Parentum consensu copulatos fuisse. *Can. 9.* quod *Gratianus* ait *infra* hunc *Can.* Matrimonia Claudefina, id est omiſſis solemnitatibus requisitis inita, rata esse, sed deficiente probatione pro infectis haberi, restringendum est ad Matrimonia, sine solemnitate, benedicta. Ostensum fuit in *Historiâ Benedictionis Nuptialis*, credibile esse eam velut substantialem in Matrimonii Sacramento semper spectatam fuisse.

CAUS. XXXI. QUÆST. I. *infra* Can. 3.

Gratianus, relatam verbum S. LEONIS, qui dicit, neminem eam ducere posse, quam prius adulterio polluit, conciliare volens cum Canonibus, qui docent, adulterium Matrimonii Impedimentum non esse, nisi accedat promissio conjugii cum adulterâ post mortem ejus, qui adulterio læditur, aut machinatio in mortem

mortem ipsius: dicit, alterutram harum conditionum subintelligendam esse in Canonibus prioris generis, quod falsum est: initio enim etiam solum adulterium erat Impedimentum; postea requisitum fuit, ut harum conditionum alterutra accederet. Id probatum fuit in historiâ hujus Impedimenti in *Traditione Ecclesiæ circa Matrimonii Sacramentum*.

QUÆST. III. *in fine*. discutiens, an puella cogenda sit nubere viro, cui assensum non præbet, relativè Canonibus quatuor, concludit nullam nisi liberâ voluntate alicui esse copulandam, nec exponit quânam coactio vel metus necessariè libertati officiat.

CAUS. XXXII. QUÆST. VII. *infra Can. 16.*

Duas restrictiones erroneas apponit Canonibus, qui vetant, eum, qui suam uxorem, ob ejus fornicationem, dimisit, aliam superducere: *Prima*, quòd intelligendi sunt de iis, quorum continentiam carnalis infirmitas non impedit, *Secunda*, de his, qui præstantes causam dissidii, aliorum conjunctione se præsterint indignos. Harum restrictionum falsitas probata est in historiâ seu *Traditione indissolubilitatis Matrimonii consummati*, in qua laudatur ipsius *Gratiani* testimonium, qui, non obstantibus his restrictionibus, *infra Can. 26.* concludit, sequi ex collectis autoritatibus, eum, qui uxorem ob fornicationem dimisit, aliam ducere non posse ante obitum ipsius, *manet enim inter eos quoddam vinculum conjugale, quod nec ipsa separatione dissolvitur*. Eandem veritatem supponit sub finem disputationis *infra Can. 18.* sed quia nullâ autoritate permittitur, ut uxore vivente, alia superducatur.

CAUSA XXXIII. QUÆST. I. *in fine.*

GRATIANUS, relato Canone, quem S. GREGORIO tribuit, qui fert quòd, si vir ab uxore separatus propter frigiditatem naturalem, aliam deinceps ducat, quâcum misceatur; cogendus est ad priorem redire; & alio ab HINCMARO desumpto, qui docet, maritum à conjuge, ob impossibilitatem ex maleficiis provenientem separatum, etiamsi cum aliâ, quam deinceps duxerit, concumbere possit, priori non esse restituendum, *Gratianus*, inquam, eos componere non valens, fatetur tantum eos esse contrarios; in quo decipitur: impossibilitas enim ex maleficiis orta relativa est, & nihilominus vera: impossibilitas autem, de qua loquitur S. GREGORIUS, naturalis est atque absoluta; undè, si vir, propter hanc ab uxore separatus, alteri misceatur, apparet eam fictitiam esse; certumque est Ecclesiam in Judicio suo fuisse deceptam. Itaque, cum Matrimonium prius semper vigerit, posterius irritum est. Hæc autem locum non habent in impossibilitate relativâ, quæ cum aliâ muliere cessare potest.

QUÆST. II. *initio*. Restringendum est ad separationem ex causâ Frigiditatis aliove Impedimento nuptias præcedente, judicio Ecclesiæ factam, quod dicitur à *Gratiano*; scilicet, mulierem, post separationem, nubere posse, quoniam *sibi mortuus est vir ejus, à cujus lege, Ecclesiæ judicio soluta est*: aliàs crassius erravisset, si putavisset, mulierem à viro, propter adulterium Ecclesiæ Judicio separatam, Secundi Matrimonii liberam facultatem acquirere; sic enim aut agnosceretur Ecclesiam posse rescindere Matrimonium propter adulterium subsequens, aut declararetur, CHRISTUM voluisse illud ob adulterii crimen dissolvi: itaque *Gratiano* ascribenda foret opinio, quòd Matrimonium consummatum indissolubile non sit, sed dissolvi queat, non quidem merâ mulieris dimissione à marito, sed per Ecclesiæ Judicium, quæ probato adulterio separationem pronunciat: credendum esset, omnia, quæ superius dixit, circa indissolubilitatem Matrimonii consummati, etiam interveniente adulterio, non spectare nisi casus, in qui-

bus vir autoritate privatâ uxorem dimittit, & juxta *Gratianum*, esse Causas separationis, quæ subsequantur, sicut sunt, quæ præcedant; hæc vinculi nuptialis colligationem impedire; illas illud jam colligatum dissolvere; proindeque, secuto Ecclesiæ judicio, in neutro casu vinculi Matrimonii vestigium remanere. Verùm, ut *Gratiano* tales imputari possint errores, alia requiruntur momenta, quàm quæ supeditat locus laudatus; Quod enim ibi dicitur, relativum est ad primam quæstionem, quæ est de separationem propter causam Matrimonio anteriorem, nec aliud continet: Quapropter viderint ii, qui hos *Gratiano* imputant errores, atque alios, quàm laudatum, locos in suum patrociniûm quærant; ex eorum numero est VAN-ESPEN.

QUÆST. III. quæ continet *Tractatum de Pœnit.* in DIST. VIII. divisum.

DISTINCT. I. *sub finem*. GRATIANUS, post varias plurimas autoritates in utramque partem, circa necessitatem Confessionis, ad justificationem, electionis facultatem Lectoris judicio dimittit, adjiciens, *utraque enim Fautores habet sapientes ac Religiosos viros*, nec attendit eas, quæ dicunt, Contritionem justificare, non sic loqui, nisi quia Contritio votum quærendi omnia Præcepta Divina continet, in quibus comprehenditur Præceptum Confessionis.

DIST. III. *in fine*. Perperam exponit hæc S. AMBROSII verba, *pœnitentia semel suscepta nec verè celebrata, & fructum prioris aufert, & usum sequentis amittit*: ea intelligens de Solemni, quam sine causâ distinguit à Publicâ, cujusque usum ad quasdam Ecclesias restringit, apud quas *Pœnitentia solemnitas non iteratur*. Hic locus multis Theologis ac Canonistis occasionem præbuit, dividendi Pœnitentiam in Solemne & Publicam, per priorem intelligentibus eam, quæ perficitur transeundo per quatuor Gradus solemnes & non iteratur; per posteriorem, eam, quæ fit palam sine distinctione Graduum, potestque iterari: in quo decepti sunt illi cum *Gratiano*, si putaverunt, ut ille, Pœnitentiam, quæ Gradus habebat, Ecclesiis quibusdam peculiarem fuisse, nec non ejus iterandæ prohibitionem.

QUÆST. IV. *infra Can. 11.* Pluribus relatis Canonibus, qui vetant celebrari Matrimonia certis Jejunii temporibus, eos intelligit de usu, à quo Conjugati abstinere debent in illis diebus ex mutuo consensu, sicut in tempore Orationi vel Festis dicato, & sic ex communi intellectu recedit, in quo accipiuntur de celebratione.

CAUS. XXXIV. QUÆST. I. & II. *Can. 4.*

Ad conciliandum hunc Canonem, qui insinuat, mulierem, quæ virum in alias Regiones sine spe reditûs migrantem sequi nequit, alii viro nubere, cum Canonibus præcedentibus, qui declarant illud licitum non esse, etiamsi maritus captivus sit, observare debuisset, eam consuetudinem, licet malam, toleratam tamen fuisse, quoniam Leges Civiles eam invexerant, & fovebant, concessâ impunitate.

CAUS. XXXV. QUÆST. II. III.

Plures hic errores circa factum, à spurii Decretalibus descendentes, qui præbuerunt occasionem putandi, quòd, in sæculis fraudi anterioribus, Consanguinitatis atque Affinitatis Impedimenta, usque ad septimum Gradum extenderentur, & Canones, qui contrarium docent, dispensationes contineant.

CAUS. XXXVI. QUÆST. II. *infra Can. 7. & Can. 11.*

Gratianus insinuat, Impedimentum Raptûs perpetuum non esse, sed Raptorem, peractâ pœnitentiâ crimini suo debitâ, Raptam ducere posse, si Pater hujus consentiat; quòd repugnat

Can. II. Legibusque Imperialibus, quarum executionem jubet hic Canon, quæ Raptorem Matrimonii cum Raptâ incapacem declarant, quamvis assensum præbeant Parentes.

DIST. de Consecrat.

Gratianus semel tantum loquitur, infra scilicet, Canon. 50. atque solum, ut remittat ad *Primam Partem Tractatus de Ordinandis*. Aliud itaque non reperitur errorum genus, nisi quod in DIST. I. multas refert spurias *Decretales*, quæ plura continent à Disciplina priorum Sæculorum abhorrentia; quippe quæ instituta non fuerint, nisi multo post vide VAN ESPEN in hanc DIST.

Difficile non fuisset annotare in DECRETO *Gratiani* alios errores, aut menda insignia ad errorem accedentia, vel inducentia. Intrâ præcipuos consistendum esse duximus, majoremque enumerationem nimis dilaturam fuisse institutam hujus cum posterioribus Collectionibus collationem: hæc enim prolixitas inevitabilis fuisset, quoniam menda similia in Collectionibus posterioribus occurrentia pariter observanda fuissent; nam, licet eorum numerus longè minor sit, ita tamen exiguus non est, quin multum ex eo turgesceret hic Tractatus, non mediocriter ob cætera Collectionis Capita diffusus.

ARTICULUS III.

Errores seu menda in Collectionibus GRATIANO posterioribus occurrentia.

EX iis mendis plura ex *GRATIANI Decreto* trahunt originem, observanturque à VAN-ESPE in suo in hoc Opus Commentario. Tales sunt præ cæteris Errores, qui spectant auctoritatem Ecclesiæ in Principes, circa res temporales, qui annotati sunt in REGULIS Canoniciis circa PRINCIPES. Indè nascuntur usurpationes Jurisdictionis Sæcularis circa Contractus, Judicia, Immunitates Ecclesiasticas, potestatem condendi Leges de Bonis temporalibus, quæ Ecclesiæ, exclusis ab eâ Principibus, tributa fuit. Indè nascitur prætensa potestas eos deponendi, Regnis aut Provinciis suis eos spoliandi, eas aliis distribuendi, Subditos eorum à Sacramento Fidelitatis absolvendi, Hæreticorum bona Fisco addicendi. Omnia hæc prætensa jura exposita sunt in REGULIS circa hæc argumenta.

Tales sunt 2. errores circa independentiam Pontificum in Rebus Spiritualibus & plenitudinem potestatis eorum in iisdem rebus; undè nascuntur Reservationes arbitrariæ Absolutionum, & Dispensationum circa Matrimonia & Irregularitatem; Reservationes Beneficiorum; facultas de iis ad libitum & opportunitatem suam disponendi; ea erigendi; unendi; dividendi; eorum Fructus distribuendi; Decimas, aliave Parochialia Jura Monachis concedendi in Curatorum præjudicium: Indè nascitur Sententia, Pontificem Humano nullius Judicio subjectum esse; eum cæterorum Prælatorum esse Judicem: indè Evocationes Causarum; Appellationes Judiciales, atque extrajudiciales ad ejus Tribunal, *omisso medio*, in omni negotio Ecclesiastico, & in quocumque ipsius statu: Indè orta sunt Privilegia, Immunitates ab aliâ, quam à Pontificiâ Jurisdictione, & prærogativæ non pauca fusiùs expositæ in REGULIS circa Prælatos Ecclesiasticos, eorumque Jurisdictionem, tum generatim, tum speciatim consideratam.

Hoc duplex Errorum genus aliter in DECRETO *Gratiani*, aliter in Collectionibus subsequentiis continetur: in his enim explicati sunt, & in consequentiis distributi: In illo, sunt tantum velut in semine & in principio. Iis erroribus adjici possunt illi, qui Matrimonium spectant, quorum plerique nati sunt ex DECRETO.

Errores aliundè procedentes pauciores sunt; quamvis utriusque annotati sint in locis, ubi de affinis argumentis agitur; eorum tamen exempla quedam hic afferre necessarium est, sicut executi sumus, quoad errores *Decreti*, qui in locis iisdem aut similibus annotati fuere. Collectionum ordinem tum inter se, tum quoad earum Partes sequimur.

S. I.

Decretales GREGORII II. tit. de Constit.

Primus error occurrit in *cap. 7. & 10. de Constit.* ab INNOCENTIO III. desumptis, qui, supponens, Principes nullatenus posse Leges condere circa bona Ecclesiastica immobilia, Prædia scilicet, Domos, Tempia, Cæmeteria, Monasteria, aliave temporalia, quæ ad Ecclesiam pertinent, declarat Leges Principum in res ejusmodi, nisi rogante Ecclesiâ factæ sint, ejusve assensu roborantur, non valere, quamvis in Ecclesiæ commodum vergant. Quasi verò Principes confirmando Donationes Ecclesiæ factas, suam in hæc bona auctoritatem abdicaverint, aut patiendo illa in Manum Mortuam cadere, ad utilitatem Religionis, quam profitentur, Legum ad eorum conservationem condendarum curam, nisi expressè rogarentur, abjecissent, non verò ad eam ultrò se afrinxissent.

TIT. de Elect.

Quod insinuat idem Pontifex *cap. 4. & 20. de Electione*, verius non videtur. Scilicet Pontificem non subjacere Legibus Conciliorum Generalium, quæ non aliam habent auctoritatem, quam eam, quam à Pontifice mutuantur, à quo coacta, & coram quo, vel ejus Legatis, habita sunt, Successorem cum eandem habeat auctoritatem, quam habuit Decessor, ejus Constitutionibus non nisi prout libuerit astringi: quod convenit cum eo, quod dicit, se, *secundum plenitudinem potestatis de jure posse supra Jus dispensare. Can. 4. de conc. Prob.* non exceptis casibus in quibus ratio juris adversatur dispensationi. Talis autem erat is, de quo agebatur, scilicet. Casus promissionis aut Collationis Præbendarum ante earum vacationem, in tempus, quo vacaturæ essent, hæc autem promissiones Collationes-ve perniciosissimæ sunt, propter annexum sæpius alienæ mortis votum.

Non pauci sunt Eruditi, aliisque in Sedis Apostolicæ gloriam propensi, quibus hæc loca displiceant, propter malas consequentias, quæ inde possint deduci, v. g. quod Pontifices à Canonibus etiam Conciliorum Generalium independentes se dicant, quod atrocissimos effectus parere potest, maximè ex potestate eorum, qui alio Spiritu aguntur, quam PETRUS ab omni cupiditate dominationis alienissimus. Principium horum Textuum est in *Cap. 4. de Elect.* in quo PASCHALIS I. aut II. certissimum esse contendit, *Romane Ecclesiæ Legem Concilia ulla non præfixisse, cum omnia Concilia per Romanæ Pontificis auctoritatem, & facta sint, & robur acceperint, & in eorum Statutis Romani Pontificis patenter excipiatur auctoritas.* Horum autem factorum adhuc desideratur probatio; aliundè verò, quamvis de his constaret; Pontifices semper subditi sunt rationi Canonis ipsi Conditoribus superiori, quod expositum est in multis hujus Operis locis.

Idem fit judicium de *Cap. 34.* ab eodem INNOCENTIO condito, in eo, quod dicit, Electores Imperiales à Pontifice Jus eligendi Imperatorem accepisse; Sedem Apostolicam Imperium à Græcis ad Gallos transfuisse; ad ipsam pertinere Electum examinare, approbare, consecrare & coronare, si est dignus, vel rejicere si est indignus, ut, quia Sacrilagus, Excommunicatus, Tyrannus, Fatuus, Hæreticus, Paganus, Perjurus, vel Ecclesiæ Persecutor. Hæc præventiones ambitionis suspicionem inducunt, possuntque Imperium turbare, Civilesque discordias generare.

De

De Translat. & Renuntiati.

Nec magis placet *Cap. 2. de translat.* Idem Pontifex in eo significat, Apostolicam Sedem posse dissolvere Matrimonium consummatum, quia dissolvendi facultatem habet conjugii spiritualis Episcopi cum Ecclesiâ suâ; difficilius autem est res spiritualis destruere, quam res temporales: idque proponit velut unam ex differentis inter utrasque res intercedentibus. Asserit approbationem demissionis Episcoporum, translationis & depositionis eorum Sedi Apostolicâ divinâ institutione reservatam esse, eamque ideò posse vinculum, quo Episcopus Ecclesiæ suæ adhæret, dissolvere, quia Pontifex est CHRISTI Vicarius. Quasi verò Episcopi hujus dignitatis non sint quoque participes. Indè orti sunt omnes Textus ejusdem Tituli, qui Translationes ab aliis confirmatas irritant, & *Cap. 3. 4. de Officio Legati*, quæ rescindunt Translationes ab ipsis Sedis Apostolicæ Legatis, sine speciali licentiâ factas, ideò quòd hæc approbatio, seu autorisatio, sit Privilegium speciale & singulare Successorum PETRI, quo nemo frui potest, nisi specialis concessionis à Pontifice factæ beneficio. Indè nati sunt omnes Textus, qui supponunt, nullum Episcopum sine licentiâ Pontificiâ renunciare posse, cujusmodi plures occurrunt *TIT. de Renunt. Tit. de Regular. Caput 18.* non minùs est expressum. Textus illi collecti sunt in *REGULIS circa Causas Majores.* Eodem *TIT. de Renunt. Cap. 11.* INNOCENTIUS attribuit *Primo Concilio Constantinopolitano Canonem à Concilio sub PAVLO habito conditum*, idque patet ex eo, quòd Concilium illud dicat, esse unum ex Quatuor Principalibus, quæ sicut *Quatuor Evangelia* Ecclesiæ Catholicæ veneratur.

Tit. de suppl. negligentia.

Caput 1. de suppl. negl. suppeditat exemplum dispensationis perpetuæ ab uno Canone Concilii Generalis NICENI II. absque necessitate concessæ. Statuit illud, ut, si Episcopus Diocæsanus tertio cum humilitate requisitus, Abbatem benedicere renuerit, eidem Abbati liceat proprios Monachos benedicere, & proindè Ordines Minores conferre, quòd Abbatibus non benedictis à Concilio interdicitur. Hanc autem sine necessitate indultam fuisse dispensationem apparet ex eo, quòd hoc casu benedicendi jus ad Metropolitanum devolvebatur, aut ei remitti poterat, coque deficiente, ad vetustiorum Suffraganeum Provincie. Potuisset etiam Pontifex Abbati rejecto permittere, ut Benedictionem ab alio quovis Episcopo Catholico acciperet, ut cautum fuit in casu, quo Diocæsanus neque ordinare, aut benedicere Abbates, neque S. Chrisma Monachis impertiri vult nisi simoniacè. Præterea, Concilium Generale censuit, hanc Benedictionem tam necessariam esse Abbatibus, ut Ordines Minores conferre possint, quam ipsum Presbyteratum: siquidem eam facultatem nonnisi sub his duabus conditionibus concedit. Denique, quotiescumque Jus negligentiam Prælatorum supplere jubet, toties certum constituit tempus, quo elapso Superior Prælati negligentis, tenetur ejus defectum supplere, rem omissam ab Inferiore perficiendo. Hic Textus ab ALEXANDRO III. desumptus est.

De Tempor. Ordin. Scrutinio in Ord. faciendo Ordin. ab Episcopo, qui &c.

Cap. 15. de Temporibus Ordin. continet principium, quòd Episcopos ad conditionem Delegatorum, quoad dispensationem, redigit; scilicet, quòd dispensare non valeant, nisi in casibus à Jure nominatim expressis. Ab INNOCENTIO III. desumptum est hoc *Cap.* licèt tribuatur HONORIO. Ejus autem principii falsitas ejusque perniciose consequentiæ demonstratæ sunt in *REGULIS circa Dispensationes.*

TIT. de Scrutinio in Ordine faciendo, Scrutinii formam pollicetur: unicus autem ejus Tituli Canon nihil de eo dicit.

Cap. 1. de Ordin. ab Episcopo, qui &c. supponitur, licere Episcopo Ordini Episcopali autoritate privatâ renunciare ejusque exercitium sibi interdiceret, ita, ut, si postea Sacros Ordines conferat personis hujus interdictionis spontanea conscis, ea non accipiant Ordinis executionem, nec excipiuntur casus, quibus id fieret, aut consentiente alio Episcopo, aut requiruntur Abbatibus, qui Subditos suos à quovis Episcopo Catholico, qui sibi placuerit, ordinari curare possunt. Difficile est detegere justam hujus suppositionis causam, quæ etiam fit in *cap. 11. de Renunt.* nam alia esse nequit, quam crimen, quo quis Episcopalis Dignitatis exercitio se indignum fecit, eoque casu, vel crimen est occultum, & tunc renunciatio hujusmodi spontè facta, scandali periculo objicit; vel publicum, & tunc depositioni locus est.

De hæc Difficultate, ne verbum quidem apud Interpretes.

Tit. de etat. & qualis. Ordin.

GREGORIUS IX. adjicere debuisset *Cap. 1. de etat. &c.* certum tempus Definitioni Concilii *Pictaviensis*, quæ Beneficii privationem sancit. Hoc enim omisso penam ferre inutile est; nam, ut incurritur pena ratione neglectæ receptionis Ordinum, oportet, ut is, qui negligens dicitur, sciat intrâ quòd tempus eos recipere teneatur, vel certus statuatur Monitionum numerus, quibus peractis, negligentia per amissionem Beneficii coerceretur; neque enim, quoad penam, quis negligens censetur, nisi post elapsam sine actione tempus à jure præstitutum, aut contemptas monitiones. Hæc temporis, intrâ quòd fieri debeat promotio ad Ordines requisitos, definitio, hic eò magis erat necessaria, quòd nondum in Jure satis lucidè facta erat, vide *GONZAL. in Cap. 7. de Elect. S. 2. n. 5.*

Ætas Annorum XIV. non videtur sufficere ad regimen Ecclesiarum. Tamen *Cap. 3. de etate & qual. Præficiend.* majorem non requirit, neque ullam restrictionem continet. Itaque hic esset laxamentum, posito, quòd illud ad alias Ecclesias extenderetur, quam Capellas separatas, seorsimque subsistentes.

Cap. 5. & Cap. 9. multis eruditione, pietateque conspicuis viris displicent. *Cap. 5.* permittit regimen Ecclesiæ Parochialis, Clericis etiam in Minoribus duntaxat Ordinibus constitutis, saltem dispensativè concedi: *Cap. 9.* absolutam dat facultatem eligendi Subdiaconum in Episcopum. Ideò autem hæc displicent, quòd hæc Promotio cogat, ut omissantur interstitia, quoad Ordines Superiores, quibus carent Clerici Minores ad Presbyteratum evahendi, & Subdiaconi in Episcopos consecrandi. Electus enim in Episcopum tenetur intrâ tres Menses, à Confirmatione numerandos, consecrari: is verò, cui Parochialis Ecclesiæ data est, Presbyteratum intrâ annum accipere debet. Harum Dispensationum permissione Casus urgentis necessitatis aut utilitatis, quorum ratione tantum licitæ sunt Dispensationes, conversi sunt in Jus commune, abrogatique antiqui Canones, qui ejusmodi Promotiones interdicebant, quoniam illæ non fiunt, nisi ad accelerandam receptionem Ordinum Superiorum, quam Probatio sufficiens in Ordinibus Inferioribus præcedere debebat. *DIST. LXXXVII.*

Tit. de Filiis Presbyt.

Cap. ult. de Filiis Presbyt. supponit GREGORIUS IX. Dispensationem defectus Natalium Promotioni ad Dignitates, Personatus, Parochias, obstantis, reservatam fuisse Pontifici; cujus tamen, nulla apparet probatio, quæ præcedat. Significat, ejusmodi Provisiones Dispensatione munitas, Ecclesiæ, in quâ factæ fuissent, honestatem deformaturas non fuisse.

TIT.

TIT. de servis non ordinandis.

Cap. 7. de servis non ordinandis, desumptum est ex Decretali INNOCENTIO III. falso adscripta, quæ non reperitur in antiquis Collectionibus, unde suppleri non potuit id, quod in eâ relictum fuit à Raymundo de Pennaforti, quamvis necessarium esset, quia imperfectum est initium. Falsitas probata fuit ubi de confirmatione Collectionis I. Eandem probationem refert quoque GONZALES in hunc Textum.

De Bigamis non ordinandis.

LUCIUS III. Cap. 2. hic, & INNOCENTIUS III. Cap. 7. ibid. docent, dispensationem Irregularitatis Bigamie licitam non esse; quoniam hæc Irregularitas ab Apostolis instituta fuit: circa eam tamen dispensaverunt Pontifices posteriores, illudque Jus Sedi suæ reservaverunt, quasi soli essent Apostolorum Successores.

De Clericis peregrinis.

Cap. 1. ALEXANDER III. jubet Clericos Ultramarinos, Ordinationis suæ fidem aut Imperatorum sigilla facere, priusquam ad exercitium Ordinis sui admittantur. Hæc cautio non esset sufficiens, nisi testimonium illud tale sit, ut pro legitimo haberi possit in Ecclesiis, in quibus admitti petunt ejusmodi Clerici.

Cap. 4. ibid. insinuat Episcopum autoritate Apostolicâ indigere, ut Clericos Peregrinos, sine suo consensu in suâ Diocesi institutos, destituere possit; HONORIUS III. enim Reghinensi Episcopo scribens de hac re, illud ipsi Apostolicâ autoritate indulget. GONZALES in hunc Textum, ait, in universo orbe Christiano receptum esse, ut soli indigenæ ad Beneficia admittantur, Legesque circa id expressas ubique reperiri, vel antiquam Consuetudinem. Itaque Sedis Apostolicæ indulgentia necessaria non est ad ejectionem peregrinorum sine consensu Diocelani institutorum.

De Offic. Archid. de Offic. Archipresb.

Ex ordine horum Titulorum patet, GREGORIUM approbavisse subordinationem Archipresbyteri Archidiacono. Hoc etiam cernitur in Cap. 7. prioris, & Cap. 2. posterioris Tituli, in quibus superioritas Archidiacono tribuitur. Porro, indecora videtur hæc subordinatio, nec refert, quod Archidiaconus sit Episcopi Vicarius; nam 1. hic Vicariatus parum latè patet, aliudè Archipresbyter vices Episcopi gerit in rebus non minoris momenti. Hæc observationes probantur in REGULIS circa has Dignitates.

De Offic. & Pot. Judicis delegat.

§. 3. Cap. 38. ab INNOCENTIO III. conditi definit, Ordinarium debere exequi Sententiam Judicis Delegati, quamvis eam injustam esse sciat, & consequenter eum teneri exequi sibi notam iniquitatem sicque fieri participem culpæ Delegati. Itaque, ut purgetur hæc decisio, excipiendus est casus iniquitatis manifestæ, vel pro tali ab executeore habitæ.

De Offic. Judicis Ordin.

Caput 1. tribuit Episcopis liberam potestatem adulteria & scelera inquirere, ulcisci, & judicare, secundum quod Canones censent, absque impedimento alicujus. Hujus facultatis exercitium velut Inquisitionis species spectaretur, nec à Principibus toleraretur, sed haberetur pro usurpatione autoritatis Sæcularis, idoneâ ad Familiarem pacem & publicam tranquillitatem perturbandas.

Distinctio duarum Legum, Jurisdictionalis, scilicet,

& Diocelanae, de quâ loquuntur in Cap. 16. à GRATIANO introducta ac propter ejus autoritatem à Sede Apostolicâ recepta fuit, ut notat VAN ESPEN. Ea infra exponetur.

De Majorit. & Obed.

Insinuat in Cap. 5. Episcopus Pontifici potius quam Principi suo obsequi debere, nec restringitur hæc Doctrina ad Res Spirituales. Malè autem illud concluditur, ex eo, quod nobiliores sint Temporalibus Res Spirituales. Spirituales enim Potestas Temporalis subicitur in Rebus Temporalibus, quemadmodum hæc illi vice versâ in Spiritualibus. Cap. est INNOCENTII III. Idem Cap. 6. probare intendens, Pontificem Imperatori cæterisque Principibus esse Superiorem, loca Scripturae laudat hoc non probantia. Talis est JEREMIAE locus, Ecce te constitui super Gentes & Regna, ut evellas & dissipes, ædifices & plantes. Quod à Propheta nonnisi prædicando agendum erat, nullamque relationem ad Pontificem habet. Talis est locus GENESEOS, Deus fecit duo Luminaria magna, majus ut præesset diei, sive Solem aut Pontificem, minus, ut præesset nocti, sive Lunam aut Imperatorem. Talis est locus Evangelii, Quodcumque ligaveris &c. ad PETRUM sine restrictione directus. His pluribusque similibus locis, adjicit sententiam supra memoratam, spiritualia temporalibus antecellere; undè nihil confici potest, nisi Pontificem Principibus in spiritualibus præesse, sicut Pontifici præminent Principes ratione temporalium, quæ ab ipsis accepit. Infelices hæc applicationes parum juvant causam Pontificis adversus Imperatorem, quæ justa esse poterat, sed malè propugnabatur.

Licet Pontifex Patriarchis annumeratus sit in Canonibus priorum IX. Sæculorum, se ab illorum consortio eximit INNOCENTIUS III. Cap. 8. Gratianum sequutus, Sedemque suam Juris Universi fontem appellat. Cap. 9. supponit quædam Monasteria Legi Diocelanae subiecta esse; repugnat notioni hujus Legis, quam dant Canonista. Ut hoc intelligatur; sciendum est 1. Cap. 9. jubere, ut Abbates Lege Diocelana Episcopo subiecti, Synodo Diocelanae intersint; 2. hoc nomine contineri omne, quod Episcopus ab Ecclesiis suæ Diocelanos accipit. Lex autem Jurisdictionis vocatur id omne, quod in iisdem Ecclesiis peragitur. Hujus distinctionis ope Canonista Jura omnia Episcopalia exponunt, & quoniam Episcopo unum ex ejusmodi Juribus solvitur in Synodo Diocelana, quod idèdè Synodaticum vocatur; omnes, qui ad cæteros Censuræ à Diocelanis debitos obligantur, huic quoque subiciuntur. Eadem distinctione dividunt Ecclesias Diocelanos in Immunes seu Liberas ab omnibus Juribus Temporalibus Episcopo debitis & in eas, quæ iis subiciuntur; illasque designant nomine Locorum Diocelanae Legi non subiectorum. Talia sunt juxta Concilium Herdensis Monasteria omnia Provinciae Herdensis, quod à Gratiano productum fuit ad Monasteria cæterarum Provinciarum. Hoc itaque Caput continet exceptionem regulæ, quæ Monasteria à Lege Diocelana eximit, ac aliquam confusionem inducere videtur circa prædictam distinctionem. Omnia Jura sub Lege Jurisdictionis comprehensa enumerantur. Cap. 16. de Offic. Jud. Ord. utraque Lex fufius exponitur in REGULIS circa Jurisdictionem.

Lib. 2. de Judiciis Tit. 1.

Reprehenditur ALEXANDER III. quod agens de Clericorum delictis, Adulteria inter Minora Crimina recenset Cap. 4. §. 1.

Juxta Cap. 10. à COELESTINO III. desumptum, Clericus à Judice Sæculari plectendus non est, nisi post adhibitas, adversus ipsum successivè & frustra, omnes poenas Ecclesiasticas, licet criminum reus sit, quæ publicam turbant quietem: dogma perniciosissimum.

Cap.

Cap. 15. 17. prohibent omnino à Laicis ad Judicem Sæcularem trahi Clericos pro defectu Justitiæ. *Caput* autem 10. & 11. de *For. Compet.* permittunt recurrere ad Judicem Ecclesiasticum in casu denegatæ sibi à Judice Sæculari justitiæ. Hæc inæqualitas æquitati adversatur. Singuli hi *Textus* sunt INNOCENTII III.

Cap. 13. INNOCENTII III. docet, Pontificem Judicio procedere posse in controversiis inter Principes Supremos natis ratione peccati, maxime perjurii, vel pacis fractæ. Hoc in principium assumptum fuit in gratiam Judicis Ecclesiastici à Canonistis, qui dicunt, eum posse, per viam denuntiationis Evangelicæ, seu judicialis, procedere contra quemlibet Peccatorem, etiam Laicum &c. Vid. summam hujus *Capitis*.

De Foro Compet.

Juxta *Caput* 2. nullus Judex Sæcularis nullum Clericum criminofum, etiam in Minoribus constitutum, sine permisso Pontificis damnare, vel coercere potest. Quæ conditio publicæ quieti adversatur. *Caput* 8. à LUCIO III. conditum Ecclesiæ læsæ concedit, Malefactores suos, quamvis Laici sint, coram Ecclesiastico Judice convenire: Privilegium, quod à solo Principe dari valet.

Cap. 9. à COELESTINO III. profectum jubet causas pecuniarias Clericorum Jure Canonico decidi, non verò secundum Consuetudinem aut Legem Loci; hoc falso nixum Principio, quod Clerici Legi Sæculari non subfunt, ut patet ex parte decisa.

Cap. 10. quod est INNOCENTII III. concedit Laicis facultatem adeundi Judicis Ecclesiastici, in defectu Justitiæ Sæcularis, hoc est, si in Judicio prægravati aut oppressi fuerint. Pontifex se Vicarium Imperatoris esse insinuat, Imperiali Sede vacante, jusque, habere emendandi Sententias Judicum Sæcularium inferiorum. Prædicta facultas ab eodem tribuitur Viduæ *Cap. 11.* in simili casu, hoc est, si, per Judicem Sæcularem suum, justitiam non possit obtinere; CUYACIUS in *Cap. 12.* INNOCENTII III. errare contendit, cum dicit, Clericos Privilegio fori renuntiare non posse, ejusque rationes confutat.

Laici Jura Ecclesiastica usurpantes, velut Sacrilegi, per Judicem Ecclesiasticum compelli debent. *Cap. 16.* quod est GREGORII XI. lata janua ad Judicem Sæcularem Jure suo spoliandum.

Cap. 18. ejusdem GREGORII, Laici prorogare possunt Jurisdictionem ejus, qui suus non est Judex, sine consensu veri Judicis. Clerici autem illud nequeunt, nisi Diocesani consensus accedat, eoque accedente, possunt. Hæc principia falsa sunt, ut probatum fuit in *REGULIS circa Judicia*.

De Feriis.

GREGORIUS IX. *Cap. 5.* quodlibet opus servile Dominicis & Festis diebus fieri vetat, omnemque Contractum aut Actum Judicarium; idque statuit sine participatione Principum, qui ad hæc ordinanda cum Ecclesiâ concurrere debent.

De Ordine cognit.

Cap. 3. si quis hereditatem petens coram Judice Sæculari repellatur per Exceptionem defectus Natalium, Judex Ecclesiasticus hanc Exceptionem discutere debet, excluso Sæculari Judice, quamvis accessio sequatur rem principalem omnisque Exceptio sit semper accessoria.

TITULI.

De Causâ Posses. & propr. de restitutione Spoliat. De eo qui mitt. in Poss. De sequestr.

Plurimi sunt *Textus* his in *TITULIS*, qui Judici Ecclesiastico tribuunt id, quod ad Judicem Sæcu-

larem pertinet. Judicium scilicet Possessorium, resque ipsi affines. *Cap. ult. de Judiciis* illud Judici Sæculari pertinere agnoscit, etiam in re Beneficiariâ.

De eo, qui mittitur.

Textus, qui jubent Actorem mitti in possessionem rei petita, si Reus legitimè conventus & expectatus non comparet, solumque ac verum declarari possessorem, posito quòd, intrâ annum missionis, Reus se siturum in Judicio, causamque defensorum non caveat, hi, inquam, *Textus* non excipiunt casum, quo de Beneficiis agitur, undè periculum erat, ne Beneficium addiceretur ei, qui Titulo destituebatur, quapropter abrogati sunt. *Cap. 1. Tit. ejusd. in 6.*

Ut lite pendente nihil innovetur.

Cap. 5. ab HONORIO III. conditum, insinuat, Pontificem Monachis Novalium Privilegium concedere posse, lite circa eas pendente, modò in supplicatione litis mentio facta fuerit. Hoc fieri nequit, quin adversarius jure suo spoliatur; hæc autem spoliatio iniqua est, & contraria Regulæ, de non tollendo *Jure alteri quasito*.

De Confessis.

Cap. 1. Excipiendus esset casus, quo is, qui crimen suum confitetur, de eo etiam convictus est; hinc enim auditur ejus depositio adversus sui sceleris Confortes.

Cap. 2. significat, eum, qui incidenter aliquod crimen confitetur, poenâ ordinariâ plectendum esse absque informatione. Quod falsum videtur. Hunc errorem agnoscit GONZALES, *ibid. n. 7.* qui, ut Pontificem purget, conjicit, illum inquisitionem præmississe condemnationi.

De Probationibus.

Nullus ferè est *Textus* in hoc *TITULO*, qui Probationes generatim spectet, quod tamen germanum est ejus argumentum, quoniam de ipsis in specie agitur *Titulis* sequentibus; hic autem agitur de Probatione per Instrumenta, C. 1. 5. 7. 11. 13. 15. item de Probatione per Testes *Cap. 6. 9. 13.* item per Jusjurandum. C. 2. 10. 12. item per inspectionem Corporis. C. 4. 14. item per Famam aut communem reputationem. C. 10. 12. 13. Denique per Præsumptionem C. 10. Diximus: nullum ferè propter *Capita* nempe 3. quod dicit, in æquilibrio Probationum absolvendum esse Reum. 2. quo Actor, qui plenè probavit, à jurandi necessitate liberatur: 12. quo probatâ affirmativâ: negativâ probationem admitti prohibetur.

Tit. de Testib. cogendis. &c.

Quidam *Textus* Testes cogi prohibent ad deponendum in Judicio Criminali, Vid. *Cap. 10.* CUYACRUS in *b. Tit.* hanc exceptionem improbat, eamque menti Legum & Canonum adversari ostendit, qui significant coactionem in Judicio Criminali, magis quàm in Civili, necessariam esse; abhorremus enim vulgò à procurandâ cujusvis damnatione, aliundè si Reus innocens sit, ipsique denegetur auxilium, eo majus est hoc in casu delictum, quo præjudicium inde Reo illatum gravius est. Probatum est, in *REGULIS circa Monitoria*, hanc exceptionem non obtinere, & quare.

De Fide Instrum.

Cap. 10. Probationem Testimoniam admittit adversus tenorem Instrumenti à Notariis redacti, & pro legitimo à Partibus habiti, quod perniciosis consequentiis obnoxium est.

Cap.

Cap. 12. insinuat, Judicem cogere non posse Reum; ut Instrumenta sua Actori edat, nisi communia sint; quod falsum est, ubi Actor Juri Communi nititur, Reus verò Juri privato: Privilegio, v. g. Donationi, Provisioni Beneficii, alterive Instrumento, quod petitionem labefactet. vid. GONZALEZ in Cap. 1. de prob. n. 14. & 16. eundemque in Cap. 5. de Fide Instrum. n. 3. ubi laudat Cap. 6. de Privileg. in 6. quod hanc exceptionem probat.

De Jurejurando.

Hic quædam proponunt regulæ falsæ circà Jurandum, ut probatum fuit in expositione Decalogi à Corpore Juris desumptâ. Talis est v. g. quòd Juramentum accedens contractui Jure Civili irritò valeat & liget.

Cap. 4. quod non spectat, nisi ad Episcopos Pontificis Vasallos, malè extensum fuit ad ceteros Episcopos, omnesque Abbates.

Plerique Textus Jurijurando, quatenus probatorio, non congruunt.

De Prescription.

Privilegium, quod hic Romanæ Sedi tribuitur Cap. 13. ut, non nisi Centenaria Præscriptio ipsi possit opponi, nititur in Lege revocatâ, ut probat VAN ESPEN in CAUS. XVI. Quod dicitur Capp. 11. & 16. de impræscribitate Juris Procuratoris Legatis ceterisque Prælati, qui visitant, debiti, non est in usu, eamque justam non esse judicatum est. Tit. de Sent. & re Judic.

Cap. 3. Romanis prætensionibus adversatur; ibi enim S. GREGORIUS dicit, Judicium Episcoporum ad Concilium Provinciale pertinere, seu ad Concordem Sacerdotum Sententiam, quod adversatur Doctrinæ INNOCENTII III. in Cap. 2. de Translat.

De Appellation.

Quidquid hic dicitur de Appellationibus omisso medio tam Judicialibus quam Extrajudicialibus, de Evocationibus, de necessitate Romam petendi, ad persequendas lites illuc delatas, quamvis Regiones undè delate sunt, ab ea valde distat sint, Jurisdictionum ordinem evertit Partibusque maximum gravamen parit.

De Confirmat. utili.

Cap. 5. 6. Beneficiis Regularibus opposita, Consuetudinem à Pontificibus postea confirmatam damnant.

LIB. III. De cohabit. Cleric. & mulier.

Quod dicit Cap. 7. de obligatione non accipiendi Sacramenta à Ministris notoriè Concubinariis, eorumque Missam non audiendi periculofum est: quia facile circà notorietatem facti decipimus; & Prælati contumeliosum, qui tales Ministros tolerare supponuntur.

De Clericis Conjug.

Textus, qui Clericos in Minoribus Ordinibus constitutos, Beneficiis etiam simplicibus, quæ possidebant, privat, si uxorem ducant, injusti videntur, posito quòd non tollatur ab eis obligatio Vestem Clericalem & Tonfuram ferendi, suosque Ordines exercendi: cum enim hujus obligationis executio, Ecclesiasticum faciat, tribuit pariter Jus fruendi Ecclesiæ redditibus.

De Prabend.

In singulis Collectionibus Gratiani Collectioni posterioribus multi sunt Textus corruptelæ Mandatorum

Apostolicorum faventes, quorum forma legitur. Cap. 36. de Rescript.

Cap. 28. damnat pluralitatem Beneficiorum, ejusque dispensationem nihilominus Apostolica Sedi reservat, quod minuit effectum, quem imprimere poterat hæc prohibitio.

Tit. 13. usque ad 30.

Hi Tituli, qui Bonorum Temporalium, five Secularium, five Ecclesiasticorum Acquisitionem, Administrationem atque Alienationem spectant, multos continent Textus, qui restringi debent ad loca dominationis Pontificiæ subiecta temporalia: aliàs auctoritate carent; quoniam eorum Textuum Dispositiones è Principum potestate pendent. Idem sit Judicium de Textibus circà Immunitates Personarum, Bonorum & Locorum Ecclesiasticorum, quæ non nisi à Principis beneficio proficisci possunt.

Tit. de Convers. Infidel.

Caput. 2. prout in secunda Collectione veterum refertur, supponit hæc S. PAULI verba, si Infidelis discedit, discedat. 1. CORINTH. VII. de eo, qui post Matrimonium contractum in infidelitatem labitur, intelligi, eundemque sensum hujus dicti, quod falsò S. GREGORIO adscribit, Contumelia Creatoris solvit Matrimonium; atque ex his duobus falsis principiis concludit; mulierem Christianam à viro suo in infidelitatem lapsò, post Matrimonium consummatum discedentem, alii nubere posse, filiosque ex ejusmodi conjunctione natos esse legitimos. Caput hoc à CÆLESTINO III. conditum est. GONZALEZ hic hunc Pontificem excusat, dicendo, eum scripsisse tum, cum adhuc putare liceret Matrimonium etiam consummatum, per lapsum alterutrius Conjugis in hæresim dissolvi; hancque opinionem usque ad INNOCENTIUM III. obtinuisse, qui disertè definivit hæresim; post Matrimonium supervenientem, illud non dissolvere. Cap. 14. de conver. Conjug. Non attendit Gonzalez, CÆLESTINUM III. loqui de Matrimonio consummato; INNOCENTIUM verò de Matrimonio nondum consummato.

De Despons. Impub. Lib. 4.

CLEMENS III. Cap. 13. sibi facultatem tribuit Matrimonii dirimendi, quod adversus interdictum suum, antè liti decisionem, circà precedentem obligationem motæ, contrahetur. Quod si contra interdictum nostrum, in præjudicium ipsius aliquid fuerit attentatum, illud irritum esse decernimus, & viribus omninò carere. Quod singulare, cum Impedimenta dirimentia sint à Lege non ab Homine ac propter utilitatem totius Corporis statuta.

De Sponsâ duorum.

ALEXANDER III. Cap. 4. Matrimonium in simili Casu dirimere permittit. Si in tali Casu duxerint appellandum, eis in Ecclesiâ publicè debet interdici arctius, ne ante decisionem cause aliud contrahant Matrimonium, & si contra interdictum Ecclesiæ ita publicè factum venire præsumserint, Matrimonium tam præsumptuosè contractum poteris irritare. Quæ facultas bono publico advertitur, necnon c. 18. de Sponsal.

Idem Pontifex Cap. 3. ibid. agnoscit quosdam ex suis Decessoribus putavisse, Matrimonio consummato subsequenti, Matrimonium præcedens non consummatum solvi; contrario enim definito adjicit, quamvis aliter à quibusdam Prædecessoribus nostris sit aliquando judicatum.

De Conjug. Lepros.

URBANUS III. hic definit Matrimonium non consummatum; superveniente Leprâ, dissolvi: Respondemus quòd

quod ad accipiendam eam cogi non debet; cum inter eos Matrimonium non fuerit consummatum. Florentinus Episcopus ab eo quaesiverat, an Leprosam post Matrimonium superveniente, pars sana ad Matrimonii consummationem cogenda esset? Utrum; si postquam Sponsalia inter legitimas personas contracta fuerint, ante quam viro mulier tradatur, alter eorum Leprosam morbum incurrat, alius ad consummandam copulam maritalem compelli valeat; vel se ad secunda vota transferre. S. RAYMUNDUS errore emendare volens, verbo, Sponsalia, addit hæc de futuro, nec attendit quaestionis ac decisionis contextum ac verba, in quibus nihil mutavit, planè ostendere hic de Sponsalibus de præsentibus agi.

De eo, qui cognovit &c.

ALEXANDER III. Cap. 2. disertè docet, Affinitatem post Matrimonium non consummatum supervenientem, illud dissolvere, si crimen publicum sit; nam Pisanensis Episcopus rogaverat, quid facto opus esset, circa eum, qui quandam uxorem duxerat, quam quidam susceperat per mensum, quo eam duxerat, non cognoscere; (sponse matrem) in ejus lecto jacentem cognovit, transacto vero mense, tam Pater, quam alii Propinqui coegerunt, ut cum eâ Matrimonium consummaret; quod facere noluit, donec Episcopus eum consuleret; Respondet autem Pontifex, quod crimen, si occultum sit, Matrimonium publicum dirimere non potest; sed si publicum sit, locum. Imponenda est ei viro penitentia paulò major, quam pro adulterio, quâ peccatâ, vel parte ipsius, poterit ex dispensatione cum aliâ Matrimonium contrahere. Accurata est hæc epitome, nullamque patitur Textus distinctionem, quæ decisionem ab errore purgare possit. Hoc accipiendum est de Textu; prout in Primâ veterum refertur Cap. 3. eod. Tit. nam mutilatus est à RAYMONDO, ut insinuaret, eum de Sponsalibus de futuro intelligendum esse INNOC. III. eum ipsum laudat in priori & vero sensu Cap. 6. hoc Tit.

Tit. de Frigidis.

Capit. 1. quod GREGORIUS IX. ipsum Collectionis suæ inserens, adoptavit, plures continet errores. 1. Decernit, ut, si mulier post annum aut dimidium conqueratur, se cognitam non fuisse; contrarium affirmante viro, hujus affirmationi credatur, quoniam vir caput est mulieris. 2. Supponit intrâ unum aut duos menses, mulierem dignoscere posse, an vir suus coire possit, quod falsum est; ut dicitur ex sequentibus Textibus qui trium annorum experimentum ad hoc requirunt.

Cap. 3. prout in Secundâ veterum Collectionum refertur, perniciosum dat consilium; scilicet, si contigerit mulierem Matrimonio seu cohabitationi cum marito fieri inhabilem, virque aliam duxerit, Episcopus dissimulare posse. Licet non sit tutum indulgere ei, ut aliam accipiat, tamen sub dissimulatione poterit sustinere, quia tutius est unam tanquam uxorem habere, quam cum multis peccare: Hoc dicere, nihil aliud est, quam Concubinatum permittere, aut saltem tolerare sine necessitate.

Cap. 5. & 7. auctoritatem dant probationi ancipiti Purgationis Partium per Juramentum septimæ manus propinquorum.

Qui filii sint legitimi?

Cap. 13. ab INNOCENTIO III. desumpto, leguntur quædam falsa principia, & applicationes Scripturæ parùm congruæ: tale est hoc principium, quod ibi sapius iteratur, eum qui plus potest, posse & minus in rebus diversis ordinis; tunc enim deest subordinatio v. g. quamvis Spiritualis Potestas nobilior sit Temporalis Potestate, non sequitur eos, qui illam possident, à fortiori hanc exercere posse; aliàs omnis Presbyter, aut Clericus in Sacris Ordinibus constitutus, qui in Ordinatione suâ recepit facultates Spi-

Tam. I.

rituales Potestatem Temporalem antecellentes, haberet quoque facultates ad hanc pertinentes; proinde omnes, qui temporalis duntaxat Jurisdictione præditi sunt, in Rebus temporalibus subditi essent iis, qui Spiritualem Potestatem habent. Horrendæ sunt hujus principii consecutiones, neque admitti illud potest, quin sequatur ruina ambarum Potestatum, pariter supremarum; atque à se invicem independentium in rebus quæ ad singulas pertinent, ut jam ostensum fuit in Collatione harum Potestatum, in Tit. de Major. & Obed.

Applicationum Scripturæ ineptissima est ea, quæ laudatur Cap. 17. DEUTERONOMII, quod manifesta est ex ejus fundamento; scilicet, quia verbum hoc DEUTERONOMIUM Secundam Legem significat, ideoque ejus Præcepta locum habere debent in Novo Testamento, quod est Nova Lex: his positis contendit Pontifex, Romam esse locum, quem elegit Dominus; Cardinales esse Levitas Summi Sacerdotis Coadjutores; Pontificem esse Summum Sacerdotem, qui super dubiis & ambiguis consulendus est: 1. in Rebus Civilibus & Criminalibus, quæ designantur his verbis, inter sanguinem & sanguinem. 2. in Rebus Ecclesiasticis Criminalibus juxta hæc voces inter lepram & lepram. 3. In Rebus Ecclesiasticis & Civilibus, quæ denotantur his verbis, inter causam & causam.

Nihilò felicior est applicatio illius PAULI I. COR. Nescitis, quoniam Angelos judicabimus, quæ magis secularia: Quod dictum est ad inducendos Fideles, ut ad Fratrum arbitrium magis, quam ad Gentilium Tribunal in controversiis suis temporalibus recurrent. Hoc autem exiguum habet similitudinem cum pretensione, qua Pontifices sibi jurâ quædam vindicant circa temporalia in Regnis aliorum Principum, idque concludunt ex eo, quod Spiritualem Potestatem habent, dum putant v. g. se posse legitimize, etiam quoad Temporalia, ideo quod legitimize valeant, quoad Spiritualia.

Qui Matrimonium accus. &c.

CLEMENS III. vel CELESTINUS III. Cap. 3. velut Principium proponit, Quod contra interdictum & ordinem Ecclesiæ factum est, ratum non haberi, tanquam inordinatum; tam Divinæ quam Humanæ Legis proclamata auctoritas: undè concludit, Secundum Matrimonium, quod vir contra prohibitionem Ecclesiæ, antè litis circa prius Matrimonium decisionem, contraxit, nullum esse, etiamsi prius irritum pronuntietur.

Hoc autem Principium destruit distinctionem Impedimentorum dirimentium, & Impedimentorum merè prohibentium, quorum numerus tunc major erat, quam hodie; quoniam peccata Penitentia publicæ obnoxia à Matrimonio excludebant, ita, ut illud non dirimerent, si, eis non obstantibus, contractum fuisset. Principium hoc adversatur etiam innumeris Legibus Ecclesiasticis prohibitis non irritantibus. Si hoc tam Divina quam Humana Lex proclamaret, pauciores forent eæ, quæ contrariæ sunt. Hoc argumentum omninò excussum fuit in conciliatione Regularum Juris.

DE DIVORTIIS.

Capit. 1. prout in Primâ veterum Collectionum refertur, erroneum est, in eo, quod docet, Mulieris machinationem in vitam Mariti Matrimonium dissolvere, ita, ut vir læsus aliam uxorem accipere possit. Clausula, post obitum uxoris, à S. RAYMONDO inserta, ad illud emendandum, absurda videtur, quoniam homicidium in sui tutelâ admissum, nunquam publicæ Penitentia fuit subiectum; itaque non erat necessarium dicere, Maritum post obitum talis Conjugis, aliam ducere posse, quia notorium erat, ipsum

V

ipsum

ipsum publicæ Pœnitentiæ non esse obnoxium. Quod de Homi-idio necessario dicimus, illud à publicâ Pœnitentiâ immune fuisse, confirmatur *Cap. 2. de Homicid. ex Penitentiario Romano* accersito.

De Privilegiis. Cap. 18.

Vix excusari potest HONORIUS III. ab usurpatione Autoritatis Regiæ, qui hoc *Cap.* prohibuit Jus Civile Parisiis, nec non in Locis Urbibusque adjacentibus legere, Prælectionesque ex eodem Jure audire, sub pœnâ privationis juris postulandi, & pœnâ Excommunicationis. Principis est ponderare, an Ditioni suæ Jus illud legi expediat; admittereque aut excludere à munere postulandi. Nec dici potest, hoc interdictum ad Clericos solos pertinere; generale quippe est; nec dicendum est, utilitatem ex hoc interdicto ad Theologiam redundantem, hoc jus Pontifici dedisse; hoc enim quæsitò colore, nihil esset ferè, quod Pontifices non constituerent in præjudicium Regiæ Autoritatis; nam contenderent ad judicium suum pertinere quicquid ad Religionis utilitatem conducit, Principeque suo judicio obsequi debere: perperam quoque purgatur HONORIUS III. dicendo, Universitates esse Corpora Ecclesiastica; nam perique earum Magistri sunt Laici, Sæcularesque sunt; Scientiæ, quæ in ipsis docentur, tales sunt, Humaniores Litteræ, Medicina, Philosophia, Mathesis ac Leges. His rationibus nixus MOLINÆUS in hunc *Textum*, Pontificem usurpationis adversus Regiam Autoritatem arguit.

De Sent. Excomm.

Cap. 15. §. Laici, docet INNOCENTIUS III. prævium justum atque autoritatem Prælati requiri, ut Laici manus in Clericos criminosos ex autoritate Judicis Sæcularis injicere volentes, Excommunicationem vitent, quod valdè perniciosum foret, Reique Publicæ tranquillitati contrarium.

SEXTI, Lib. I. Tit. 8. de suppl. negl. c. 2.

BONIFACIUS VIII. Regi Lustraniæ præter ejus consensum dat Coadjutorem, quia negligentius Regnum administrabat, ejusque bona dissipabat; Coadjutori facultates omnes impertitur, quibus optis erat, ad administrandum independentem à Principe, donec ille moreretur; Subditis omnibus præcipit, ut huic obtemperent, isque recusantibus, *Braccarensem Archiepiscopum & Comimbrensem Episcopum* committit, ut Censuris Ecclesiasticis, præmissis debitis monitionibus, eos ad obsequium compellant. MOLINA in hoc *Caput* dicit, hujus usurpationis occasionem fuisse, quòd ejus Regis Decessores passi fuerant GREG. IX. deponere Episcopum Ditioni suæ subiectum, quia non servaverat interdictum, cui Regnum ab eodem Gregorio fuerat suppositum; laudatque, ut id probet, *Cap. 18. de excess. Prælat.* Tum respondet *Glosæ*, quæ dicit, Ecclesiam, cum Superiorem non haberet REX, angustiis ac difficultatibus Regni providere debuisse, monensque hanc notam esse falsam, quoniam *Lustrania Rex* Imperatori subiacebat; denique adjicit, ANCHARANUM hujus difficultatis solutionem ignorare, quæ peti debet ex prætensione Pontificiâ, quâ se super Reges ac Regna constitutos fuisse asserunt.

De Sent. & re judicatâ. Lib. 2.

Si de Jure, quod ad Principum depositionem sibi vindicant Pontifices, judicium feratur ex rationibus in hoc *Textu* allatis, vix sibi quis persuadeat, illud esse justum; universæ enim rationes in hoc concluduntur, quòd Pontifex sit CHRISTI Vicarius, ipsique dictum in *Petri* personâ fuerit; *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in Cælis*: porrò,

Traditio docet, hæc verba de remissione peccatorum intelligi, & potestatem, quæ illis verbis designatur, eandem omninò esse quam dedit CHRISTUS, his verbis, *Quorum remisistis peccata, remissa sunt eis*. Omnes veteres usque ad GREGORII VII. ætatem illa sic intellexere, vel saltem ad vincula spiritualia restrinxere; nam, si extenderentur ad vincula, quæ Subditos Principi ligant, cum ipsa cæteris Societatis Civilis vinculis arctiora sint, nullum erit, quod à Pontifice dissolvi non possit; ergò Liberos emancipare, Servos manumittere, Conjugatos dirimere poterit; verba quippe generalia sunt, vinculaque inferiora fortiora non sunt, quàm superiora: qui potest plus, potest & minus. GREGORIUS VII. tamen *Can. 103. CAUS. XI. QUÆST. III.* declarat, Excommunicationem etiam Pontificiam hæc inferiora vincula non solvere, aut suspendere. Præterea, hæc CHRISTI verba ad omnes Apostolos directâ sunt. MATTH. *Cap. XVIII.* cumque JESUS CHRISTUS Petro dedit potestatem, quam significant, eam quoque cæteris tribuit Apostolis, quos Petrus representabat, & quorum nomine respondebat. Undè, si potestas hæc deponendorum Principum facultatem contineret, hæc cæteris Episcopis Apostolorum Successoribus, communis esset facultas.

Denique, S. Scriptura juxtâ unanimum consensum Patrum exponenda est, *Sess. IV. Conc. Trident. de Editione & usu Sacræ Scripturæ*; facile autem esset ostendere, Clavium potestatem aliter Patres, quàm Pontificem interpretatos fuisse.

De Immunit. Cap. 3.

BONIFACIUS VIII. Censuras jaculatur in eos, qui Tributa ex quâcumque causâ, in bona Ecclesiastica imponunt, atque eos, qui hæc Tributa solvent; omnes obligationes prius contractas rescindit, Regesque nominatim in suâ Definitione complectitur (hæ Censuræ sunt Excommunicatio ipso factò à singulis personis incurrenda, atque interdictum à Communitatibus pariter incurrendum) harum sibi suisque Successoribus, excepto mortis periculo, absolutionem reservat Pontifex. Denique, nominatim omnibus privilegiis, etiam Imperatoribus & Regibus concessis, derogat in iis, quæ hujus *Textus* dispositioni adversantur. Hæc *Decretalis*, magnas peperit turbas, spectataque fuit ut atrox usurpationis Principum Supremorum. CLEMENS V. eam revocare coactus fuit cum omnibus *Decretalibus*, quæ ad eam mitigandam conditæ fuerant.

TIT. de Hæres.

Hic TITULUS, prout sive in *Collectione GREGORIANA*, sive in *SEXTO*, sive in *CLEMENTINIS* redigitur, multas res continet circâ Penas & Carcerem, quæ effectum sortiri nequunt, nisi à Principibus autoritatem accipiant, quoniam ad Temporalem Potestatem pertinent. Itaque *Textus*, qui res ejusmodi præcipiunt, nimium progressi sunt, nisi Clausula consensus Principum subintelligatur. Præterea, hoc in argumento distinguenda est quæstio *Facti*, quæ ad Principem pertinet, à quæstione *Juris*, quæ pertinet ad Ecclesiam; atque ad hanc restringendi sunt *Textus*, qui dicunt, Magistratus penas Confiscationis in Hæreticos latas exequi non posse, nisi tales ab Ecclesiâ declarati fuerint, Sæcularique Potestati traditi; sicut enim Ecclesiæ est judicare, utrum hæc aut illæ Propositiones Hæreticæ sint, ita pariter Magistratuum Officium est, quoad Laicos, discutere, utrum has Propositiones protulerint aut docuerint.

§. 2.

Extravag. Commun. Tit. de Major. & Obed. Cap. Unam Sanctam.

Hic definit BONIFACIUS VIII. necessarium prorsus esse ad salutem, ut omnis Humana Creatura Pontifici

tifici sit subjecta; undè sequitur Infideles quoslibet ei subiectos esse, cum naturam humanam cum Fidelibus communem habeant.

Quoniam eo tempore, quo prodiit hæc Constitutio, nemo in Occidentis partibus, ad quas condita est, in Spiritualibus se Pontifici subiectum non agnoscebat, verùm subiectio, quoad Temporalia, disceptabatur, meritò creditur, hæc Definitionem non solum de subiectione in Spiritualibus loqui, sed etiam de subiectione quoad Temporalia; quod confirmatur ex historiâ temporis illius, in qua discimus, eam factam fuisse adversus PHILIPPUM PULCHRUM Francorum Regem, qui Pontificis auctoritatem in Rebus Temporalibus denegabat. Idem colligitur ex Principiis à Pontifice suppositis. Primum est, Ecclesiam duos gladios habere, Temporalem, & Spiritualem; huic ille subordinatus est, & pro Ecclesiâ stringendus est, ad nutum Pontificum.

Aliud Principium est, Spiritualis Potestatis Officium esse, ut terrenam Potestatem instituat, eamque in administratione regat, prout opus est. Alibi jam vidimus quondam de his Principiis iudicium ferendum sit, necnon de applicatione, quæ ad Pontificiam in Temporalibus Auctoritatem fit, huius loci *Quodcumque ligaveris &c.* ad PETRUM directi, atque huius apud JEREMIAM, *Ecce constitui te super Gentes & Regna.* Inutilis esset prolixior tractatio.

TIT. de Privileg. *ibid.* C. 2.

CLEMENS V. hic significat, Pontificem cum Natione aliquâ dispensare posse à Definitione Doctrinali, quæ viget quoad cæteras; Rogatus enim à PHILIPPO PULCHRO, ut præfatam Constitutionem *Unam Sanctam*, revocaret, BONIFACIUS VIII. honorem integrum illarumque servare cupiens, REGI; atque ipsius Subditis, pro meritis eorum, hoc Privilegium indulget, ut prædicta Constitutio, quoad ipsos ut non facta reputetur. Hæc dispositio valde singularis est; vel enim CLEMENS V. putavit, Decessorem suum erravisse in sua Decisione, quo in casu eam omninò revocare debuit; vel putavit eam esse veritati consonam, quo in casu Gallos liberare non potuit ab obligatione illi obsequendi.

Extravag. JOANNIS XXII. *Tit. de verb. signif.* C. 3.

Definit hic JOANNES contra quam NICOLAUS III. Cap. 3. *Tit. eod.* definiverat in 6. Undè, cum agatur de Doctrinâ, alteruter erravit. Et hæc sunt vitia, seu errores, qui in Collectionibus GREGORII IX. BONIFACII VIII. CLEMENTIS V. & in *Extravagantibus* annotari possunt. Perique à Gratiano ducunt originem, cæteri leviores aut pauciores sunt, quam qui apud Gratianum.

SECTIO V.

Similitudines insigniores Collectionis GRATIANI cum Collectionibus Posterioribus.

COLLECTIO GRATIANI cum Posterioribus congruit; præsertim quoad Fontes, undè Canones desumpti sunt, qui idem sunt: scilicet, Scriptura, Concilia, sive Generalia, sive Particularia, Decreta Pontificum, Sententiæ Patrum, aliorumque Scriptorum Ecclesiasticorum, Legesque Civiles. Quoad has Leges, eæ apud Gratianum frequentius adhibentur, ut Textus, atque in Textibus laudantur: hoc in cæteris Collectionibus rarissimum est, ut patet ex *Tertio Indice* DECRETI; qui Auctores in Decreto laudatos continet, collato cum *Tertio Indice* cæterarum Collectionum, cujus materia similis est, in verbo, *Legis*, & in verbo, *Iustinianus*; Ducentæ aut Trecentæ circiter Leges apud Gratianum referuntur, aut laudantur; Quintus vero aut Sextus nominatim in cæteris Collectionibus laudantur. Reliquarum Legum, quæ generatim, sub verbis Juris, aut Legis Civili, laudantur, numerus longus.

Tom. I.

gè minor est in his Collectionibus quam apud Gratianum.

Altera similitudo insignior ex eo nascitur, quod Acta integra non dantur, sed simplicia Excerpta, absque Datâ, aliâve notâ, quæ Tempus, quo condita sunt, indicet; undè fit, ut sæpius ignoretur, quinam Textus anteriores, aut posteriores sint, & quinam sint anteposendi; si fortè sibi invicem repugnent. Huic vitio remedium provisum est in Editione, quæ Notas DD. PITHOU continet, notato, in fine inscriptionis singulorum Textuum; tempore, quo conditi sunt. In eodem genere similes sunt Collectiones, quatenus ordo Temporum non servatus est inter Textus in singula Argumenta relatos; quod pariter Leges Posteriores cum Anterioribus confundit, Disciplinamque veteriorem cum minus veteri. Præfatæ Notæ Chronologica prævis hujus defectus effectibus occurrunt; manet tamen eadem ordinis perturbatio. In hoc Gratiani Decreto congruit GREGORIANA Collectio, quod hæc ex omnibus Collectionibus Decretalium præcedentibus coalescat, ad instar *Codici* JUSTINIANI, qui ex tribus *Codicibus* anterioribus conflatus est: similiter Gratianus in suam Compilationem contulit Canones, ab omnibus Collectoribus præcedentibus quassos, scilicet ex CANONIBUS APOST. ex *Codice* DIONYSII Exigui, & Collectionibus MARTINI Braccarensis, THEODORI Cantuariensis, Pseudo-ISIDORI, *Capitularium Regum Francia*, REGINONIS, BURCHARDI Wormacensis Episcopi, IVONIS Carnotensis Episcopi. Sicut autem Collectione Gregoriana facta non sunt inutiles aliæ Decretalium Collectiones, sic, & post Gratiani Collectionem, opus habemus Collectionibus Canonum ipsi anterioribus. Hæc Propositio circa DECRETUM Gratiani infra probabitur, in Collatione ejusdem cum Collectionibus Anterioribus, sive Orientalibus, sive Occidentalibus.

Quoad cæteras similitudines, observare sufficet, eas Collectiones Jus Commune continere, easque ideo in Scholis exponi, atque in Judiciis ad litium Decisionem adhiberi; undè etiam fit, ut singulæ suis GLOSSIS instructæ sint, quibus Argumenta inter se connectuntur, conciliantur oppositiones, exponunturque obscuriores loci. Hæ Glosse Auctores habent insigniores Juris Interpretes Sæculorum XIII. XIV. & XV. simulque junctæ fuerunt in unam Compagem, quæ dicitur GLOSSA, cui Notæ marginales adjectæ sunt. Unum ex majoribus commodis, quæ ex eâ colligi possunt, est facilitas inveniendi laudationem Textuum, qui relationem aliquam habent cum proposito Textu. Id manifestum fiet ex Observationibus mox faciendis in omnia, quæ ad *Glossam* pertinent, præmissâ monitione, quod, licet Rubricæ Observationes & Conciliationes Gratiani Canonis vires non obtineant; *Glossam* tamen suam habent, perinde ac Canones; qui honor ex auctoritate ejus Scriptoris apud Canonistas natus est.

SECTIO VI.

Observationes in Glossis.

QUAMVIS GLOSSA vim Canonis nihilo-magis obtineat, quam id, quod Gratianus ex seipso, sive in fronte, sive ad calcem Canonum à se collectorum, adjecit, ejusque Glosse auctoritas etiam apud Fautores suos studiosissimos, Gratiani existimationi cedat; de ipsâ tamen in PROLEGOMENIS loquendum esse duximus, quoniam ad Jus generatim spectatum in iis expositum propius accedit. Ejus fit mentio in Additionibus nostris ad confirmandas aut illustrandas REGULAS nostras appositis; Auctoresque in eundem finem à nobis laudati eâ sæpius utuntur, ad stabilienda loca, quæ ab eis accersivimus. Præterea, quædam differentia, & quædam similitudines occurrunt inter *Glossam* DECRETI, & *Glossam* Collectionum Posteriorum, quæ observatione dignæ sunt. Hæ rationes aliæque similes quædam Notæ in *Glossam* postulare vix sunt; nosque

V 4

ad

ad subjiendas OBSERVATIONES sequentes induxerunt, quarum triplex est *Caput*, Antiquitas, Auctoritas, Ususque rectus Glossarum.

Si de Canonici Juris generatim spectati interpretationibus hic ageretur, Glossatorum Occidentalium agminis IVO *Carnotensis* & *Gratianus* antesignani fieri possent. Prior, propter Collectionis suae *Præfationem*, in qua Regulas excellentes proponit, ad interpretationem Legum, tum Canonicarum, sive Ecclesiasticarum, tum Civilium, sive Sæcularium, 1. Omnes Leges ad Charitatem referendæ sunt, quæ finis est omnis Præcepti. 2. Præter Præcepta & Prohibitiones, sunt Monitiones, Exhortationes, Consilia, Permissiones, quarum nulla obligationem, antè ipsarum electionem imponunt, sed statim atque susceptæ fuerint, ligant: sine delicto potest quis iis se non subicere, verum non sine delicto violatur obligatio, quam sibi quis cum earum jugo imposuit. Sunt præterea Merces & Pœnæ. Illæ non eos solos manent, qui Consilia amplectuntur, sed eos, qui Leges præceptivas, aut prohibitorias, fideliter custodiunt. Pœnæ in eos cadunt, qui Præcepta Legis negligunt, & prohibitiones contemnunt, nec non in eos, qui spontaneis obligationibus desunt. 3. Quædam Leges sunt immutabiles & consequenter indispensabiles. Tales sunt Leges Decalogi, quarum ea, quæ Dei amorem immediatè spectant, Majora Præcepta vocantur, cætera verò quæ ad Proximi charitatem immediatè attinent, Minora nuncupantur, non quòd, ratione sui, exigua sint; sed quia prioribus minùs insignia sunt. Aliæ Leges mutabiles aut mutationi obnoxie sunt: Tales sunt omnes Humanæ Leges, quæ pro variâ Reipublicæ tum Sacræ, tum Sæcularis, necessitate conduntur: hæc autem necessitas ex variis Temporibus, Locorum & Personarum circumstantiis nascitur, undè mira est harum Legum variatio. Tales sunt nominatim Leges merè Disciplinæ.

4. Duas habet Ecclesia rationes, sive modos, gubernandi Subditos, rigorem & mansuetudinem: hæc necessaria est, quoties prior Schismatis periculum inducit; id autem accidit, cum Personæ severius coercendæ coherentem sibi firmiter multitudinem habent, ita, ut illa propter hoc vinculum unitatem dirimeret, si erga Duces ejus severitas adhiberetur. Autor has Regulas probat, exponitque exemplis à Scripturis aut Canonibus aut SS. Patribus desumptis. Hæc Quatuor Regula multum ad Interpretationem Canonum inserviunt, usurpataque sunt à *Gratiano* in Conciliationibus Canonum, quos oppositos putavit; ejusmodi enim compositiones sunt Interpretationes ab aliquâ prædictarum Regularum quæsitæ: meritò itaque *Gratianus* & IVO *Glossatoribus* annumerari possent, eò maxime, quòd datum ab illis exemplum hi in Interpretatione Canonum secuti fuerint. *STEPHANUS Tornacensis* in *Præfatione* sui Commentarii in *Decretum Gratiani*, has exponit Regulas, & sic se illis usurum esse significat in suis Interpretationibus.

Sed cum hic de origine *Glossarum Juris* agamus, quæ valdè illorum Scriptorum operibus sunt posteriores, satis erit hic observasse, methodum interpretandi, quæ usæ sunt, ab eis non fuisse excogitatam, sed eas illorum Autorum exemplum secutas fuisse.

Eadem de causâ tacebimus hic de *Glossâ* *BERNARDI Parmensis* in primam Veterum Collectionum, quam ipse compilaverat; cum enim ejus Collectio Corpori Juris inserta non fuerat, ad institutum nostrum non pertinet ejus *Glossa*, quamvis eandem naturam habeat ac illæ, quas discutimus.

Vetustiores *Glossatores* Collectionum Corpori Juris insertarum Sæculo XIII. floruerunt, Recentiores *Decimo quinto*. Quidam ex iis *Glossas* in plures Collectiones elucubraverunt; Archidiaconus (*GUIDO BASTIUS*) in *Gratianum* & *GREGORIUM IX.* scripsit, *JOANNES ANDREAS Sexto* & *Clementinis* operam dedit. Juxta *S. ANTONINUM* Dominicanum & Archiepiscopum Florentinum, primas inter *Glossatores Decreti* sibi

vindicat, *HUGUTTO* sive *HUGO Vercellensis*. Secundas tollit *JOANNES SEMECA* Natione Germanus; 3. succedit loco *BARTOLOMÆUS Brixienfis*, qui in *Glossas* *JOANNIS SEMECÆ* operam contulit, eum, ubi erraverat, emendando, ejus omissiones supplendo, denique Mutationes in Jure post ejus *Glossam* factas observando. *JOANNES SEMECA* inter hujus nominis Scriptores, qui *Decretum* interpretati sunt, celeberrimus est, undè fit, ut nudo *Joannis* nomine Notis ejus adjecto distinguatur.

Sic v. g. distinguitur à *JOANNE DEFANT*, cujus Notæ semper clauduntur his verbis *Joan. Defant*: *Glossæ Joannis* sunt duplicis generis: alia ab ipso profectæ sunt, ceteras collegit & ordinavit. Quod hic *Joannes* præstitit erga *Glossas Decreti*, *BERNARDUS Parmensis* fecit erga *Glossas Decretalium* Collectionis *GREGORII IX.* omniâque distinctione inter suas & ceteras, utraque ipsi tributa fuerunt. Quoad ceteras *Glossas*, quarum Autores nuncupantur ex *BERNARDO* Parmensi, sunt posteriores. Tales sunt *Glossæ* Archidiaconi, *JOANNIS ANDRÆE*, *JOANNIS Monachi*, quæ Sæculo XIV. prodierunt & *Panormitani*, sive *ABBATIS* Siculi, quæ Sæculo sequenti editæ sunt. Hic eò nomine designatur, ut ab alio Abbate Juris Interprete ipsique anteriore distinguatur. His *Glossatoribus* adjiciendi sunt *ZABARELLA*, *ZENZELINIS*, *JOANNES ab Imola*, qui in *Clementinas* & *Extravagantes* *Glossas* confecerunt. *Zabarella* sæpius laudatur sub nudo *Cardinalis* nomine. Hæc omnia desumpta sunt ex *Prænot. Canonic. Lib. V. Cap. III. & sequent.*

Verosimillimum est, *Glossas* in veteres Collectiones factas translatas fuisse vel integras, vel ex parte, conceptis verbis, vel quoad substantiam, connexasque Collectioni *GREGORII IX.* Id colligi potest ex existimatione eorum, qui earum Autores sunt, nec non ex eo, quod Notis accidit in Quartam Collectionem factis, ad calcem ejus Collectionis ab *ANTONIO AUGUSTINO* relatis; hinc enim constat, has Notas in eadem *Glossâ* aliquatenus reperiri, quod nobis persuasit earum Collatio cum *Glossis* ejus Pontificis Collectioni adjectis. Aliundè nulla potior causâ postulabat, ut hæc Notæ conservarentur, quàm ea, quæ factæ fuerant in Collectiones anteriores, & quæ *Glossarum* formam pariter habebant, factæ scilicet in quædam verba expositione indigentia, cum ipsis minime essent inferiores, si de iis judicare fas sit ex earum Autorum præstantiâ, eorum sit mentio honorifica. *Cap. 3. & 4.* laudatarum *Prænotionum*, nec non in Notis in Collectionem IV. Plures Autoris nomine desituuntur; multæ ejusdem generis in *GREGORIANA* Collectione reperiuntur. Inter notas Quartæ veterum Collectionum solis *JOANNIS SEMECÆ* Notis Autoris nomen subjicitur, utraque à Legibus Civilibus aut Canonibus apud *GRATIANUM* relatis, aut Capitibus in Collectionibus *Decretalium* anterioribus contentis desumuntur; undè apparet quanti factæ fuerint illæ Collationes inter *Decretum* ac *Jus Civile*.

GRATIANUS eodem, quo hodie, modo in eis laudatur, *Pars Prima*, his verbis, *DIST. I. II. &c.* & primo Canonis verbo; *Secunda*, his *causa. quest. Can.* Tractatus de Pœnitentiâ laudatur his; *DIST. II. Can. 4. aut 5.* vel primo ejus verbo; *Tertia pars* designatur his verbis. *DIST.* cujus numerus additur, & *Canone*, cujus numerus subjicitur, aut primum verbum. Undè patet divisionem vulgarem *Decreti* esse antiquam; vixit enim *JOANNES SEMECA* Sæculo XIII. mortuusque est an. 1269. cum *CLEMENTE IV.* à quo excommunicatus fuerat; quoniam à Decimis, ab illo Pontifice in Clerum Germanicum & Gallicum impositis, appellaverat ad Concilium Generale *Cap. 3.* laudato *Prænot. Canonic. n. 6. 7. & FLORENT. part. I. p. 49.*

Eodem quoque modo laudantur Collectiones veteres, quo hodie laudantur, nisi quòd *LIBER* vocabatur unaquæque Collectio, dicebaturque *Libro I. 2. vel 3. &c.* Quantumvis similes sint hæc Notæ *Glossis* Collectionum Corporis Juris, intercedunt tamen

tamen differentia insignes in Glossis; 1. Enim Tituli invicem connectuntur, ut eorum ordo comprobetur; 2. Inducantur loci *Gratiani* Titulo respondentis; 3. Singuli Textus in Partes suas dividuntur, earumque initium designatur. 4. Species sub nomine *Casus* proponitur, sicut factum à *Gratiano* in *Secunda Parte Decreti* in *CAUSAS XXXVI.* divisâ, quarum unaqueque nomen à proposito Casu accepit, sed *Glossæ Casus* à *Gratiani Casibus* in eo differunt, quod hi fictitii sint; illi autem veri sint plerumque, & ex narratione Decretalis deducti. 5. *Glossæ* aliquando *Summas* habent; sed hæc omnia locum non habent in *Notis* Quatuor Collectionum veterum.

Occasione acceptâ à Collatione *Glossarum* cum *Notis* Quartæ Collectionis, miscuimus ea, quæ de illarum usu dicenda erant, cum iis, quæ de illarum origine, Autoribus, atque ætate proponenda duximus; superest, ut de illarum *Autoritate* agamus, quam noscere necessarium est, quoniam crebrò laudantur à Canonistis, tum Veteribus, tum Recentioribus. Verùm præmonendi sunt Lectores esse in 6. Constitutionem, quæ *glossari* prohibetur sub pœnâ Excommunicationis *ipso facto* incurrendâ & Sedi Apostolica refervatæ, nempe *Cap. 3. de verborum signif.* Hujus Autor est *NICOLAUS III.* in quo de Regula Beati *FRANCISCI* Interpretatione agitur; metuebat enim Pontifex, ne *Glossarum* varietas novas turbas pareret.

JOANNES XXII. agnoscens, hanc prohibitionem esse periculofam, eam suspendit, donec aliter Sedi suæ videretur. Denique observandum est *PIUM IV.* & *PIUM V.* juxta *NICOLAI III.* exemplum, sub eadem pœnâ vetuisse, ne Decreta *Concilii Tridentini* glossarentur; & *FAGNANUM* in *Cap. Cum venisset, de Judiciis*, fusiùs exponere hoc interdictum sex Conclusionibus. 1. Contendit neminem alium, quàm Pontificem, illa Decreta interpretari posse, per formam Legis Universalis. 2. Pontificem hanc facultatem committere posse, & de facto commississe, per Institutionem Congregationis Cardinalium, ad Interpretationem *Tridentini*; 3. Episcopos non posse interpretari hæc Decreta neque in Conciliis Provincialibus, neque in Synodis Diocesanis, neque extrâ hæc Comitia, in modum Legis, ad suum Districtum directæ, neque Judices in suis Judiciis, in modum Statuti. 4. Doctores neque *Glossas*, neque *Commentarios*, neque *Notas* in illa Decreta facere posse, ita, ut si illud attentaverint, Excommunicationem incurrant, quamvis eorum interpretatio sit tantummodò Magistralis & probabilis, non verò autoritativa & necessaria, id est imponens necessitatem, aut obligationem illam suscipiendi. 5. Aserit, Doctores & Judices illa Decreta interpretari posse, ratione alicujus difficultatis solvendæ, & litis dirimendæ; quam interpretationem vocat indirectam & incidentem, quæ non cadit principaliter in Decreta, sed in difficultatem aut litem, quæ ipsi occasionem præbuit. 6. Has Bullas non interdicere Interpretationem Litteralem aut Grammaticalem ad Decretorum intellectum necessariam, qualis est ea, quam Magistri, Doctores, & Antecessores faciunt in Scholis, Collegiis, & Universitatibus, Pastores in suis Concionibus, Episcopi in Catechismis & Ritualibus eorum jussu editis, nec consequenter prohiberi Versiones in alias Linguas, undè hæc Decreta versa sunt in Græcum, Arabicum, Chaldaicum, &c. idiomatica, non solum impune, verum etiam cum publica approbatione. Hæc Conclusiones discutiendi non est hic locus. Id fiet in *REGULIS circa Concilia*, ubi necessarium erit agere de autoritate Episcoporum in Conciliis tum Generalibus tum Particularibus & consequenter de jure communi ad illa interpretanda: jus enim interpretandi Leges est consecutio juris Leges ferendi. Hic sufficet monere, Diplomata prædicta non obligare in Locis, in quibus nec promulgata, nec recepta sunt, cum potioris conditionis non sint, quàm Decreta *Tridentini*, de qui-

Tom. I.

bus loquuntur, & quæ vim Legis non obtinent, nisi ubi promulgata, receptaque sunt. Transeamus ad *Glossæ Autoritatem*. Illud constare debet, eam esse Magistralem duntaxat, nec majorem esse posse quàm ea, quæ fruitur *GRATIANS*, *Magister*, in signum excellentiæ, vocatus in re Canonica, maxime si agatur de *Glossâ*, quæ circa ejus Interpretationem facta est, idèò necessarium videtur illius Scriptoris autoritatem excipere, eo quòd dicit *FAGNANUS* in *Cap. ne imitatis, n. 152.* *Glossæ* autoritatem cæteras vincere, quantum ad opiniones; & quidem cum observatum fuerit *Gratianum* omnium *Glossatorum* Ducem dici posse, indè patet, ipsum omnibus *Glossis* vetustiore esse. Hic autem *Fagnanus* *Glossæ* autoritatem ex ejus antiquitate probat; nam de Autoribus Antiquis loquitur, quos Recentioribus anteponebat, ratione ponderis ab approbatione plurimorum Sæculorum recepti, in quo subintelligenda est Clausula *cæteris paribus*; nam si momenta rationum à Recentioribus in confirmationem suæ Sententiæ adductarum, fortiora sunt iis, quæ à Veteribus afferebantur, ad probandam opinionem suam, præculdubio hoc in casu Veteribus anteponebantur Recentiores.

Ut intelligantur quæ diximus de autoritate Magistrali, qualem asserimus esse autoritatem *Glossæ*, observandum est, autoritatem Doctorum ex eorum præstantia pendere, quæ major aut minor est, pro majoribus aut minoribus eorum scientiâ, seu eruditione, discretionem, seu perspicacitate, & æquitate. Hæc virtutes necessariò concurrere debent, ad constituendum Virum Sapientem, quoad Decisiones questionum Juris. De Decisionibus eorum, in quibus hæc dotes ex publico consensu elucet, dici potest ac debet, eas esse Responso Prudentum. Cum igitur præminentia veteribus Canonibus super recentiores tribuitur, id intelligendum est de conditiis ab iis, qui in Sæculo suo Sapientibus & Prudentibus Viris annumerati sunt, ob tres virtutes prædictas, & qui famam hanc in Sæculis sequentibus servaverunt. Supponendum tamen est, hæc Sæcula Scientiâ laudè fuisse commendata, aliàs meritò diffideretur iudicio ab iis Sæculis lato, quo in casu Scriptis illorum Autorum non standum esset, nec eorum præstantia ex antiquitate æstimanda foret, aliàs errandi periculum subiretur; fortè enim illorum opiniones non nisi supposititiis Actis innixæ sunt, quorum falsitas tunc latebat, quæ stupendas mutationes in gratiam Pontificis & præjudicium Episcoporum invexit, & in materiâ Sacramentorum maxime Pœnitentiæ atque Ordinis. Ex mutationes observatæ sunt in *REGULIS circa Causas Majores*, & in *REGULIS circa Sacramenta*. Undè fit, ut multæ opiniones *Glossæ* in utrumque Caput repudiata fuerint in temporibus peritioribus, nostroque in Sæculo *Glossa* exiguam famam habeat, quod præsumi debet ex Editionibus Corporis Juris sine *Glossâ*, quarum magnus est numerus; credibile enim hinc fit *Glossam* ita necessariam aut utilem non esse, quin negligi possit, eorum saltem iudicio, qui illas venum proponunt vel emunt, indè nato, quòd *Glossa* *Gratiani*, nec non Collectionum subsequenium, errores aliave menda contineat. Ut ut sit de hæc Sententiâ, ea non destruit quæ superius diximus de commodis, quæ *Glossa* suppeditare potest; sed ostendit duntaxat, apud multos parvi ipsam fieri, quoniam ea non indigent, in quo *Glossa* Juris Canonici, cum *Glossâ* Juris Civilis congruit, quòd sine *Glossâ* ex multo jam tempore cuditur.

Quod supra de origine *Glossæ* in Collectionem *Gregorii IX.* diximus, ab *Antonio Augustino* confirmatur, qui asserit, *Glossas* veterum Collectionum in *Gregorianam* commisse. Earum Autores sunt *Vincentius Hispanus*, *Alanus*, *Laurentius*, *Tancredus*, *Joannes*, *Jacobus Rogerius*: Id infertur ex eo, quòd, postquam dixisset, se illas *Glossas* edere velle, adjicit, & si qui alii sunt,

V 3 qui,

qui, si velint Sacramento contendere, à BERNARDO, Gregoriana Collectionis Scholiaste, magnam partem Scholiorum repetere facile poterunt. Præfat. ad GREGORIUM III. Bernardus hic notatus, est BERNARDUS Parmensis, præcipuus Gregoriana Collectionis Glossator. Idem in eo, quod dicit postea de Quinque veteribus Collectionibus, quodque à JOANNE ANDREÆ filio testatur, se accepisse, aliisque Scriptoribus, illas etiam Glossas veteres commemorat, additque Alanum fecisse Notas in Collectionem Secundam, necnon Archidiaconum & BERNARDUM Compostellanum, PAULUM Hungarum scripsisse Notas in Tertiam, VINCENTIUM in Quartam, JACOBUM ALBANUM, Episcopum Faventinum, ejus Discipulus fuit HENRICUS Osiensis in Quintam: is, quem ROGERIUM vocat, ROBERTUS etiam nuncupabatur.

DOUJAT Lib. V. Cap. 4. Prænot. Canon. clarius loquitur de Glossatoribus singularum Collectionum veterum, duplicemque JACOBUM distinguit; alium, qui Episcopus Faventinus fuit; alterum, qui HENRICI Osiensis fuit Magister. Hæc duo eidem Viro tribuuntur ab ANTONIO.

Quoniam exeunte Sæculo XVI. quo GREGORIUS XII. Corpus Juris recenseri atque emendari curat, magna erat Glossarum existimatio: viri ad hanc emendationem delecti ita Glossæ pepercerunt, ut ab omni emendatione abstinerent, quæ Glossæ intellectui officere potuissent; Vid. eorum Præfat. sub medium Ubi autem illa erravit, id in margine tantum notatum est, Catholicaque Sententia apposta est, ibid. in finem.

CAPUT II.

Collatio Collectionum CORPORIS JURIS CANONICI tam Collectionibus ANTERIORIBUS tam ORIENTALIBUS, quam OCCIDENTALIBUS.

JAm observavimus has Collectiones veteres in Collectiones Corporis Juris translatas fuisse, nosque id probaturos ex mutuâ illorum Collatione polliciti sumus. Prius autem quam id præstemus, monebimus, eam versari, vel circa Materiam, vel Formam, vel circa Autoritatem, vel circa usum aut utilitatem, quæ ex iis percipi posset, vel circa Rubricas, aut Summas, aut Glossas. Cùm autem ea, quæ scitu necessaria sunt, de Collectionibus Corporis Juris, quoad hæc omnia Capita, exposita jam fuerint: superest, ut ad reliquas Collectiones pergamus, quas primum in globo, tum seorsim perpendemus. Quod ad cognitionem Juris veteris ac novi, utriusque Ecclesiæ Græcæ & Latinæ, Orientalis atque Occidentalis cognitionem viam sternit methodo optimâ, quâ eodem tempore Juris utriusque Communia & Singularia, vitia & perfectiones; uno verbo, mutua unius in aliud præferentia causæ notabuntur.

Generatim dicemus I. Plerasque Collectiones veteres extare in Bibliothecâ Juris veteris Canonici; cæteræ seorsim excusse sunt, ut REGINO, BURCHARDUS, IVO; vel collectæ à LEUNCLARIO, in Duobus Tomis Juris Græco-Romani, tam Canonici quam Civilis, de quibus fusiùs agitur Lib. III. Prænot. Canon. De præcipuis etiam loquitur FLORENS in Dissertatione de Origine Juris Canonici. Ex iis Operibus institutam hinc Collectionem excerptimus.

2. Quemadmodum Collectiones, è quibus Juris Corpus coalescit, dividuntur in Majores & Minores. Majores sunt DCRETUM Gratiani & Collectio GREGORII IX. Minores sunt SEXTUS, CLEMENTINÆ, EXTRAVAGANTES JOANNIS XXII. EXTRAVAG. COMMUNES; ita veteres Collectiones dividi possunt in Majores & Minores; Majores sunt Collectiones PSEUDO-ISIDORI, RIGINONIS, BURCHARDI, IVONIS Carnotensis; Minores sunt Collectio MARTINI Braccarensis, Penitentialia THEODORI Cantuariensis, BEDÆ, EGBERTI, RABANI, & Penitentiale Romanum.

Hæ Collectiones Minores possunt etiam dici Col-

lectiones Particulares, ideò, quòd ad argumentum particulare restringuntur, Penitentiam scilicet. Majores Generales etiam dici possunt, quoniam omnem materiam Canonicam complectuntur.

3. Collectiones Gratiano posteriores juxta utrumque Temporum & Argumentorum ordinem dispositæ sunt, in plerisque Orientalibus. Hic duplex Ordo servatus est; ordo Argumentorum in serie Titulorum; ordo Temporum in serie Canonum sub unoquoque Titulo collocatorum.

4. Nulla est Collectio Corporis Juris, in quâ solus Temporum ordo servetur. Hic in plerisque solus obtinet veterum, v. g. in Duabus Collectionibus DIONYSII EXIGUI, aliâ Canonum Conciliorum, aliâ Decretorum Pontificum, & Duabus, quæ DIONYSIUM præcedunt, quarum alia continet omnes Canones Conciliorum Orientalium usque ad Primum Concilium Generale Constantinopolitanum inclusive; altera eosdem Canones cum Canonibus Conciliorum Ephesini & Chalcedonensis; Talis est etiam Collectio Canonum à Concilio Trullano approbatorum & Epistolarum multorum Patrum Græcorum, cum Canonibus Apostolicis, & Concilii Carthaginensis sub S. CYPRIANO habiti. Inter Collectiones Occidentales; ea, quæ à Pseudo-Isidoro edita fuit, Temporum seriem sequitur.

5. GRÆCI genus Collectionis habent, quo carent LATINI, id scilicet, quod juxta ordinem alphabetium disponitur; Talis est Collectio MATTHÆI BLASTARIS, quæ nostrorum Dictionariorum formam habet.

6. E Collectionibus Corporis Juris, quædam auctoritate publicâ pollent, quædam secus. Inter veteres Occidentales, quædam à Conciliis confirmatæ sunt. Talis est CODEX ECCLESIAE AFRICANÆ, Concilium AFRICANUM aut Synodus Universalis CARTHAGINENSIS dictus, à Concilio Carthaginensi anni 419. approbatus: Talis est Collectio MARTINI BRACCARENENSIS à Synodo LUCENSI confirmata; Tales sunt Collectiones Canonum in Capitularibus Regum Galliæ collectorum: Tales sunt omnes Collectiones ab Episcopis in usum suæ Dioceseos factæ; ejusmodi sunt in Galliâ Collectio HERARDI Turonensis Archiepiscopi, ISAACI Lingonensis, IVONIS Carnotensis & in Germaniâ BURCHARDI WORMACENSIS.

Quædam ejusdem generis habent Græci; talis est ea quæ à JUSTINIANO fuit approbata: talis est Collectio PHOTII, quæ ab Imperatore & Patriarchâ confirmata videtur, quorum jussu BALSAMON Commentarios in eam confecit; talis est etiam ea, quam Synodus Chalcedonensis eâ utendo confirmasse videtur.

Quædam apud Græcos sunt Collectiones NOMOCANONES dictæ, id est, Concordia Legum cum Canonibus. Insigniores sunt ea, quæ JOANNEM Antiochenum, & ea, quæ PHOTIUM Autores habent. Prior in Quinque, Posterior in Quatuordecim TITULOS distribuitur. In utraque singulorum Titulorum Canonibus Leges congruè subjiciuntur. Nullæ sunt ejusmodi Collectiones apud Latinos, quamvis in pluribus Leges Canonibus misceantur; nec enim Leges sub unoquoque Titulo laudantur, sub longè paucioribus Titulis Leges continuâ serie referuntur, Canonibus continuâ pariter serie collectis subjiciuntur.

Græci, sicut & Latini, supposititias Collectiones habent, id est, in integrum, aut ex parte constatas ex Canonibus aliis, quam suis Autoribus adscriptis. Talis est, apud Græcos, Collectio Canonum Apostolorum Canones LXXXV. continens, falsò S. CLEMENTI attributa; talis apud Latinos Collectio ISIDORI Mercatoris aut Peccatoris, magnam Epistolarum copiam continens Quatuor priorum Sæculorum Pontificibus adscriptarum, nonnullasque subsequentium Sæculorum Pontificibus tributas, cum quibusdam pseudo-Conciliis. Quarumdam apud utroque Autor incertus est, quamvis Canones sint legitimi: Talis est,

Græco: